

І. НОЧ НАРАДЖЭНЬНЯ

ЗОРКА

А зямля была нябачная і пустая,

І цемра над безданьню...

Бьцьцё 1:2

Па-над гатэлем “Беларусь” задрыжэла халодная зорка. Ледзь бачная кропля сьвятла. Сьлязінка ў прадоньні.

Чалавек у чорным сьпінжаку, які стаяў на Траецкім мосьце празь Сьвіслач, пліонуў уніз. Маленькі згустак цяпла аддзяліўся ад цела і праз імгненьне пацалаваў цемру.

Чалавек ачомаўся, дрогка пацепнуў плячыма і пашукаў рэшткі цеплыні ў кішэнях. З таго часу, калі ён спыніўся тут, ля парэнчаў мосту, па-над вадой, увесь горад да самых дахаў паглынула ноч. Змрок скрадваў астатнія ўспаміны, гасіў варушэньні душы, і ўвесь сьвет незваротна страчваў сэнс.

Ён стаяў на беразе бездані – бог, які за тры з паловай гады зрабіў гэтую краіну бліскучым чорным полем шахматнай партыі цаною ў сьвет.

Нябачна і пуста было вакол, толькі сьцюдзёны вецер зрэдку серабрый рабізну на Сьвіслачы ды пара

ягонага дыханьня тлела. Цёмныя рачныя качкі кішэлі ля беражку лёду, нібы чэрві на трупе. А вакол — касмічныя скарбы вагнёў. Гірлянды — рубінавыя, сапфіравыя, смарагдавыя, залатыя. І шары сьвятла, распаленыя сярод холаду. Пранізьліва. Казачна. Злавесна. Прашумлівалі рэдкія машыны, а ён стаяў перад цьмянай Нямігай і ніяк ня мог зразумець.

Бліскучыя ад сьлёзаў, невыносна мілыя і такія страшныя вочы Волечкі, вывальваюцца крывавыя вантробы, выбух айфона зь іскрамі, квадратны правал у цемру — і бах! — канец сьвету.

У мінака сьпехам дзынькнулі бутэлькі ў сьвяточным пакунку; нейкая парачка, прыабняўшыся, прыпынілася непадалёк на мосьце, трапіла ў ягоны акаём і кранальна, да болю ў сэрцы, пацалавалася; з грукатам, ледзь не рассыпаўшы на асфальтавым стыку ўсё сваё жалезнае начыньне, праехаў тралейбус.

Перад тысячагадовай нутробай Менска, на беразе самага глыбокага лога ў беларускай гісторыі, паміж Верхнім горадам і Траецкім — чалавек халадзеў ад думкі, што зараз калі хто яго і шукае, дык толькі каб забіць.

З такой самай цемры вывергнула яго на белы сьвет роўна трыццаць гадоў таму. Расплюшчыў вочы, ліпкія ад сьлізі, у краіне сьвятла і холаду, сярод белі і пырскаў крыві, рэзаны віск маці праз бой гадзінніка перайшоў у

стоги, і ўсё тое, што ён сіліўся вычхнуць, выплюнуць у гэты сьвет цераз рот, забіты родавай тваньню, выбухнула стрэламі шампанскага, салютамі і тостамі наперабой: “Ооо! З Новым годам!.. З новым шчасьцем!..”

Зараз, дрыжучы ад холаду, такі ж навагодні, голы і няцямны, Андрэй Белазор згадаў, як шэптам, сарамлівая ад шчасьця, маці расказвала, што ўсёй палатай спрачаліся, у якім годзе ён зьявіўся на сьвет, што ў пасьведчаньні аб нараджэньні ў яго 31 сьнежня, а ў пашпарце 1 студзеня, і што кропку, цокатам чаркі на эмаляваным падносе для інструментаў паставіў п’яны дзяжурны лекар: “Ша! Ціха ўсе... Пацан прыйшоў у самы час”.

О, у самы час ён, супрацоўнік Інстытута гісторыі Акадэміі навук, дасьледчык Залатога веку, тры з паловай гады таму прыйшоў у аграмаду цемры ў яго за сьпінай – Палац Рэспублікі, толькі што арандаваны “Непагасным”.

На сумоўі кашчавы, змаршчыністы стары ў белым доктарскім халаце, з кругамі пад вачыма, якога ён адразу назваў пра сябе стомленым д’яблам, адным мезенцам адсунуў ад сябе рэкамендацыю ягонага гуру, акадэміка Майсейчыка, ня слухаючы, расьсеяна перавярнуў аркуш, каб пераканацца, што на абароце пуста, ды так і пакінуў на сталe.

— А-а... што тут у вас, у Беларусі... ёсьць? — гэты рышучы голас вышкрабаў да дна, — ну... увогуле?

І праз колькі хвілінаў Белазоравых нястрымных выліваньняў пра дзясятае стагоддзе, Скарыну, Статут, віленскае барока, габрэйскія ешывы і карэньні геніяў, нецярыліва, ужо паміраючы, перапыніў:

— А..а... у двух словах? Проста... вось... ээ... Беларусь. Та-ска-аць, знак.

І паглядзеў бясколернымі вачыма, якія не выражалі ўжо нічога. Павісла цішыня, вось-вось гатовая абарвацца.

Белазор утаропіўся ў аркуш белай паперы перад ім на сталі і моўчкі глядзеў на яго. Беларусь. Раптам заплюшчыў вочы і сказаў:

— Чорны квадрат.

Стомлены д'ябал дрыгнуў векам, нахіліўся і паднёс свой старэчы зморшчаны твар блізка-блізка:

— Ш-што?..

Чорны квадрат. Першая сусьветная вайна, перад самай рэвалюцыяй. Наш беларускі геній Малевіч. На выставе ў Піцеры, у “красным куце”, дзе звычайна вешаюць абраз — чорны квадрат на белым тле. Ікона новага бязбожнага часу. Так, працягваў ён з сэрцам — душу вырашыў выкласці ўсім гэтым прыхадням, маць тваю! — чорны квадрат. Ну, а як інакш акрэсьліць чорную дзірку на мапе Еўропы, агароджаную з усіх бакоў, дзе пуста, чыста і парадачак, пра якую ніхто ў

сьвеце нічога ня ведае, і якая нават сама без паняцця пра тое, чым яна ёсьць?!

Доктар Ліхтштайнер, стары мудры нямецкі габрэй, ужо тады прагнуўся і паглядзеў на яго адпаведнымі выпадку квадратнымі вачыма. Ідэальны брэнд.

З адным чорным квадратам пад пахай, сьледам за афіцэрам аховы па гулкіх, яшчэ пустых залях Палацу, ён ледзь пасьпяваў за зданямі адлюстраваньняў па калідорах — і надломваўся ў плітах глянцу, у мармуровым тумане прывідны сьвет, які заўтра авалодае ўсёй краінай. Постаць перад агромністым, ва ўсю сыяну, вакном, абярнулася — і калідор, бясконца адлюстраваны, праваліўся ў далячынь, разбураючы начны горад, і той, пра каго ўсе гаманілі, але ніхто ня бачыў, паглядзеў Андрэю Белазору ў вочы. Ён ледзь пасьпеў падхапіць сэрца, што раптам упала ў глыбіню.

Бяскроўны, моцна сыяты рот і надламаньня бровы крывіліся, ня ў сілах прысутнічаць побач з расьсечанымі наўскось, нібы ўдарамі шаблі, чорнымі вачыма. Скулы западалі, і адно аграмадны лоб з залысінамі ды жалезабетоннае падбароддзе стрымлівалі гэты твар, каб ён не праваліўся ў цемень вачніцаў цалкам.

...Цяпер апошняю цыгарэту, і ўсё.

Белазор нервова выбіў з пачаку астатні патрон тытуно, выскаліўся і паднёс запальнічку. Рука дробна дрыжэла. Агеньчык ледзь трымцеў, адчайна ўнікаючы

канчара.

Ён заўжды ганарыўся сваёй здольнасьцю пранікаць у сутнасьць рэчаў, бачыць схаваны сэнс. А Беларусь — гэта суцэльны стоены сэнс! Зь “Непагасным”, цэлай імперыяй гандлёвых і забаўляльных цэнтраў, кіно і казіно, са сваёй тэлевізіяй, з хабам айці і падвалам лабараторыяў, са звышзадачай прыцягнуць сюды, у Беларусь, увесь сьвет — ён, маньяк-гісторык, сам тварыў гісторыю. Беларусь, адсутнасьць сутнасьці, ледзь бачнымі абрысамі на чорных квадратах, цяпер прыцягвала, як чорная дзіра, што паглынае зоры. І калі ўся краіна, за тры гады заселеная ягонымі ідэямі, задраўшы голаў, глядзіць на *тваё*, выхапленое пару тыдняў таму з галавы, — о, ад гэтага каму хочаш зьнясе дах.

Ад заробку, які павышаўся ў разы штомесяц, ад усіх гэтых тачак, пералётаў па еўропах ды пентхаўсаў на перамовах, а найбольш ад размаху працы — так, у яго рэальна зносіла. За шэсьць дзён, з панядзелка па суботу, ты мог стварыць цэлую галактыку: білборды, экраны, кліпы акулалі раёны, кварталы, жылыя масівы ў Белазоравы мроі. Ён жыў, еў і спаў у Палацы. Ён шалёна выдыхаў цыгарэтны дым у адчыненыя вокны, запальваў каманду крыэйтараў, кампутаровых геніяў ды прадусараў — і выдаваў на плазьменную сцяну ў кабінэце Цімура новую эру.

Шкада гэтага агеньчыка. Шкада гэтай апошняй цыгарэткі. І самае галоўнае, шкада сябе самога, да сьлёзаў. Адзіны беларус, які меў шанец нарэсьце абеларусіць Беларусь.

Ён зло ўсмактаў ірдзеючае пекла ўсярэдзіну, і лёгкія перапоўніў ёдкі дым. Дым ня грэў, а выпальваў – і ён моцна выдыхнуў у твар усяму сьвету.

Дым на імгненьне затуманіў катлавіну Нямігі і выпарыўся. Нібы ў кашмары, па-над ім стаялі і глядзелі незьмігутна дзьева цыклапічныя постаці: вежа Цімура ў трыццацітрохпавярховай “Раял Плазе” і чорны гранёны крышталёвы “Хілтану, Дабл тры”, дзе цяпер месціўся тэлецэнтр “Непагаснага”.

Ён сплюнуў. Грамавы голас, выбух ва ўласным сэрцы й імпэтны, ценкі звон ашкелкаў па ўсім офісе. Ажно засіпеў, скрывіўшыся ад унутранага болю.

А тады, увесну, было так сонечна... На Дзень Волі – той самы дзень, калі ён, бывала, падлеткам гарлаў на бел-чырвона-белых шэсьцях “Жыве Беларусь!”... Запомніў, бабкі гандлявалі “коцікамі” ля касьцёла, каталіцкае Дабравесьце... І жыла Беларусь, і лёгка каўталася сьвежасьць, пах зямлі, пранізьлівы, толькі вось з-пад сьнегу... Ён мераў вокам і крокам ад Цімура да Палаца той катлаван Нямігі, гнілы лог мінулага, які неўзабаве хіба адзін застанеца ад колішняга беларускага ўбоства – і на хвілінку, усяго на хвілінку

прыпыніўся ўдыхнуць на поўныя грудзі.

І раптам, ці то з плыні Нямігі, дзе цёк сабе міма народ, ці то з-пад зямлі, зь пераходу метро, ці проста з золю і лёгкай сонечнай смугі — успыхнула. Ягоны акаём адразу зарэгістраваў нейкую беласьнежную істоту, што плаўна паднялася з правалу Нямігі проста перад ім, ахінула яго хрусталёвым звязьнем — і пачала лёгка адлічваць па гранітных прыступачках угару, на Верхні горад, цокат ягонага сэрца — цок, цок, цок.

Белая дзявочая постаць царквы дагэтуль на гары.
Стройная. Уладарная.

Воля.

Белая-белая, сьнежнае сьвежасьці зь серабрыстым, яна падымалася да барокавых вежаў, яна таптала параю мармуровых калонаў, голых да аблягаючай сьцётны спадніцы, усе правілы прыстойнасьці, паводзіла ідэальнымі клубамі так, што калыхалася глеба, яна ўсаджвала штокрок удары каралеўскіх шпілек, рана за ранай, з абьякавай асалодай халоднае прыгажуні — слабееш да млосьці — яму ў самую сярэдзіну, з кожным узмахам ягоных вейкаў успыхвала крыямі ўкладка сьветлых, з залацістым адлівам, валасоў — і, клянуся, яе анёлава постаць з кожным узмахам ледзьве краналася зямлі.

Глыбокі, зыркні вагонь зжыраў цела цьгарэты, і пакутліва, да страты прыгомнасьці, спальваў паветра

ўнутры яго.

Мадэльныя метр семдзсят сем, ммм.

Ён ішоў сьледам, быццам ягня на закланьне, — і з ньючай асалодай распранаў яе са сьпіны вачыма, ад белых боцікаў да футра, да намёку на мяккую пяшчотную бялізну... І яе сьветлая постаць падымалася, падымалася, і брыла ўнутры яго гладкімі голямі лыткамі — да калена, да пояса, да грудзей у ягонай кіпучай крыві.

Сабор завалакло дымам, ён нема руйнаваўся. О, як жа звыродліва скалечана цяпер гэтае цела!

Яна абмінула шахматны шэраг машынаў, бел-чырвона-белы грузінскі сыцяг з крыжамі, бліскучых ільвоў на прыціхлым пляцы, цокнула праз бардзюр, на пераход да Катэдры — чорнае, белае, чорнае-белае, чорнае-белае!..

І азірнулася на ягоныя крокі. Княгіні, мадэлі і ўсе цуды ягонай полавай кунсткамеры згасьлі ад аднаго яе позірку. Ён раскрыў рот — і пазнаў прыгажосьць, якую ніколі дагэтуль ня бачыў. У твары яе быў жах. Найсьвяцейшая Дзева з вачыма чорнай начы.

І верыш, не — менавіта ў гэты момант зазванілі званы. Забіў гадзіннік Ратушы, і адгукнулася Катэдра, і яны з Воляй затрымцелі паміж. Дванаццаць. Званы звалі, званілі і клікалі.

Воля. Дзень Волі. Плошча Волі. Тройчы Воля...

Навошта было гэтае сьвятло, гэты забойчы вільготны бляск, гэтыя ўмольныя чорныя вочы на пераходзе і жар ад суладных крокаў побач, ад ветру яе валасоў, ад сьнегу? Жажнулася – чуяла? Ласачка, зоранька, любая, родненькая... Воля, Волечка, Воленька...

Сьцэрва.

Ужо тады, на Плошчы Волі, ён любаваўся ёю наскрозь, у ім сасьпела, гатовая пырснуць сокамі, прага – надкусіць. Забраць усім рогам, да кіпеньня сьліны, да скаўтваньня ўсяго сябе, быццам забароненыя, найкісьлейшага слодычу, яблыкі са старога саду пад акном у Заслаўі, зь белым налівам, зь семачкамі дзесьці там, у хрусткай, поўнай млосьці, глыбіні.

Потым, потым ён усё ўглядаўся, што ж за тайна тлее ў яе ўнутры: то срэбны ланцужок у ценю валасоў, то водсьвет румянца разгараецца, рдзее ў яе шчоках ды скулах, перамяняецца, бы жар у вогнішчы, то зоркі ўваччу, то раптам, ледзь заўважны, абарвецца струной залаты волас – і клубіцца навальніца, іграе броўкамі ў апушчаным абліччы. Яна не давалася; гэтая іскра ў ёй распальвала яго ўсё больш – і толькі калі пад павелічальным шклом прадаўца ювелірнага салону ўспыхнулі грані дьяментавага сэрцайка і, уладкоўваючы ланцужок, даткнуўся ён да абедзвюх ейных грудзей – нарэсьце злавіў гэтую стоеную пякучую сутнасьць, гэтую рану, гэты агмень тамленьня

гарачымі вуснамі.

І прадавец нахіліўся над вітрынай, уважліва разглядаючы, як на чорным аксаміце гаюць гранямі камяні.

Потым штораз ён акунаўся ў Волю, як у люстра, разглядаў у яе сьветлым ліку свае ўласныя блакітныя вочы і русыя валасы, вывучаў усе яе ўзгоркі і лагчынкі, да апошняй былінкі ў залацістай сьцежцы ад ключыцаў да пупка, выцалоўваў сузор'е радзімак зьлева, пад грудзьмі, на самым сэрцы; піў стогны зь яе вішнёвага роту і прагнуў валодаць ёю — адзінай, хто мог умясьціць яго.

Вьдых дыму пагрозным валам пракаціўся па вуліцы, прарваўся праз мост у самыя нетры горада, і ён аблізаў халодныя вусны.

І ўсё-такі: сьвятло. Пяшчотнае і балючае — сьвятло. Яе спалоханая прамяністая хваля валасоў на выхадзе з факультэта. Калі ён пад'ехаў і распахнуў дзьверы машыны; яе белая, зьлёгка вільготная і цёплая, і важкая, ён аж дрыжэў, рука на ягоным локці... І зоркі, ясныя зоркі ўваччу, калі ён, прымаючы яе куртачку ў рэстарачыі, паглядзеў ёй у аблічча, мілае да млосьці, і нясьцерпна, нясьцерпна прыгожае.

Агеньчык зжыраў цельца цыгарэціны зьлімі ўспышкамі, надта хутка, зь дзікай прагаю. Вочы распачна шукалі, за што б зачапіцца.

Уцягнуў грудзьмі марознае паветра, аж зубы заняло. Пстрыкнуў вагнём. Згасьлі іскаркі.

Дахаты? Куды.. У Сьяляпянку?.. Да маці?

Мама, самотная ціхая мама, якой зрабіў дзіця невядомы падонак. Вучылка, загнобленая гістарыца Вера Ванна, самым высокім статусам у жыцці каторай было “член участковай выбарчай камісіі”... Што адмольвала яна кожны вечар у заслаўскай царкве на Замчышчы, што за сьвечку запальвала ды выстаўляла на ноч у вакно? Каго чакала?

У часы Вялікага Княства так рабілі. Для падарожных.

Маці распавядала гісторыю яму, маленькаму, перад сном, як казку — бясконца, у дэталях, з датамі па днях, апісаньнямі замкаў і герояў, быццам сама была сьведкай былых шляхоў, каханьняў і бітваў. Толькі гісторыя, у школе і ўдома, больш у яе нічога не было. Гісторыя, самотна пражыгае жыццё, і вось, старасьць. Кватэра, забудаваная камянямі тамоў і летапісаў, плітамі даведнікаў; руінамі ў зале, дзіцячым пакоі, калідоры і нават кухні, дзе кожны выламак успыхвае пылам, і раптам крыляе раскрытымі белымі-белымі старонкамі, і рассыпаецца ў тваіх пальцах забыты сьвет.

З тае пары ён гісторык, і бачыць душы ў зямлі і сьценах, у травах і зорах; глыбы эпохаў і ўзгор’і вялікіх падзеяў у любым грудку пад нагамі; з тае пары яму

дастаткова аднаго доўгага позірку, каб у глыбіні краявіду заварушыўся волат велічынёй з гару. Краіна замкаў, круглы стол караля Артура, зямля Афір, Гіпербарэя і Атлантыда – усё гэта ўсплівала, калісьці, на сьвітанку часоў, патопленае ў балотах сэрца Еўропы.

Беларусь, зямная плоць ягоная, агромністае цела ягонае... І пакуль сьвет умяшчаецца ў ягонай галаве, пакуль ён жывы – самае важнае, цудоўнае і адзінае балючае для яго будзе тут, і найлепшае, і найвялікшае – чуеце, вы ўсе! – будзе тут, дзе жыву Я! Беларусь, прах ягоных невядомых продкаў, падмурак ягоных крокаў, плоць ад плоці ягонай, прастора ад зямлі да неба, месца, зь якім ён сальцеца навечна, калі ўсё скончыцца – тут, у цэнтры сусьвету.

Але вось і ягоная гісторыя заканчваецца.

“Ты яе выпнаў?.. Зь дзіцём?!..Ты больш мне ня сын, чуеш!” – адкуль у яе гэтая гістэрыя, у вечнай ціхоні. Ведзьма. Сама за тры дзясяткі гадоў так і ня выдала, хто ягоны бацька.

Горкі попелыны прысмак. Не, назад дарогі таксама няма.

Глыбей у змрок ён нават ня мог глядзець – бо гэта там, у цемрадзі, у лагчыне, пад вялізным дрэвам на паўнеба адбылося гэтае праклятае, праклятае, праклятае зачацьце.

Гэта ён сам зьвёў Волю зь Цімурам. Топ-мадэль для

Чорнага квадрату. Патрэбная Танцаўшчыца, стары. Проста танцаўшчыца, нічога болей. Ды не. Кажу табе. Прыяжджае сур'ёзны госьць, напрыклад, і тут хоп: чачотка, танец жывата, ну такое... Патанчыла і зьнікла. Звыш-жанчына, ты разумееш, Осіфавіч? Гатовы плаціць мільён у год. Стары... Канечне, баксаў.

Белазор чакаў яе, курьў цэлую ліпеньскую ноч напралёт, палаў ад рэўнасьці вунь там, на траве ля Сьвіслачы, дзе цяпер заліты каток, зь відам на Цімураву чорную вежу, на адзінае асьветленае вока цыклопа. Зьнерваваны, зьездзены згрызотамі, прыніжаны – гэта ён моўчкі ўтаропіўся ў яе ненавісныя чорныя вочы на золку, сыцяў зубы і павёў у парк. Гэта ён заваліў яе ў зарасьнік ці яна яго?.. Хацеў згвалціць?.. Забіць?..

Адсюль, з гэтай чорнай начы, і зачаўся ў яе ўнутры дэман, маленькі цімур – і адсюль, менавіта адсюль у адказ на сёньняшні зьдзек ворага шпурнуў ён свой айфон проста яму ў твар, ды так, што ашкелкі ад башкі выбухам заіскрылі па офісе.

Успышка. Ярасны вагеньчык, вока злога. Рваў, зьдзіраў зь яе панчохі сетачкай. Халаднаватая, вільготная зьмяіная луска абвівала цэла супраць ягонае волі. Намацвала ў ім жарыць, сыцятую нянавісьцю. Язык зьвіваўся ў зубах, гатовых сыціснуцца да крыві. Клубок. Спруцяненьне.

Аж застагнаў ад роспачы. Зараз укусіў бы!.. І

дыхнуў, як дракон — іскрамі.

А па-над усім, справа, аграмада гатэля “Беларусь”, ступ вагнёў, што з глыбіні водаў падымаецца ў неба, а насупраць бліскучая навальнічная вежа “Непагаснага” — і там начаі ня сьпіць, пазірае ў захоплены горад Цімур.

“Непагасны” — гэта ня бізнэс, — казаў Цімур, — і Белазор адводзіў вочы ад ягонага позірку. “Непагасны” — гэта спосаб даць чалавеку шчасьце. Ні больш, ні менш. Шчасьце. І я хачу, — Цімур зводзіў чэпкія, жалезныя пальцы шчэпцю, — каб адзін квадратны сантыметр “Непагаснага” даваў поўнае шчасьце кожнаму.

Пякуючая, агністая справа... Узважаў цыгарэціну, і дыхавічна кшталтаваў дым. Агеньчык на вазе, ягоная апошняя зорка. Выпрабоўна выдыхнуў, спрабуючы разгледзець там свае выдыхнутыя думкі.

Вось Чалавек, думаў ён тады. Не высакалобы дзееч, не саладзенькі барадаты бацошка, не апоеная сабой глянцавая зорка — вось ён, Чалавек, які мае ўСЁ, і думае не пра ўладу, раскошу, а пра Шчасьце. Для кожнага. Чалавечышча. Адсюль і моц гэтае строгае, чорнае постаці. Адсюль і страшны цяжар позірку, якога не вытрымлівае аніводзін сьмяротны — цяжкага, як сама сапраўдная чалавечнасьць.

Але горш за ўсё было там, за сьпінаю. Азірнуцца,

нават паглядзець у той бок, да Гандлёвай, ён ня мог ужо некалькі гадзінаў. Месца, дзе сёньня... Клініка з радзільняй і абартарыем. Кроў, брунатна-чырвоныя пляскі на бліскачай белай кафлі, у-эээ, аж ванітуе!.. Што выблэўае гэтае нутро, што, яшчэ жывое, пляскае ў памыьку — ягонае ці Цімурава?..

Вагну заставалася ўсё менш і менш, непапраўна менш, яго калаціла дробная дрыготка. З астатняй цыгарэтай сыходзіла ўсё ягонае жыцьцё. Дым паплынаў мазі, тлелі лёгкія, і ён ператвараўся ў бясплотную цьмяную істоту, і выдыхаў, пакідаючы ў сухім астатку толькі нянавісьць і зло.

Адзінае, ува што яму так і не ўдалося пранікнуць позіркам, выхапіць хоць іскарку сэнсу, хоць укол сутнасьці — гэта і быў чорны квадрат. Бездань, у якую вочы правальваліся з хуткасьцю свабоднага палёту. Гэта і захапляла.

— Так, стары. Для цябе ёсьць тры навіны, усе кепскія. Зь якой пачынаць?

— Усе кепскія? Цімур, ты што... Кампанія мне такі падарунак на трыццацігоддзе робіць?

— А табе трыццаць? Малады яшчэ, усё наперадзе... а калі?

— Ды сёньня, Цімур. Сёньня.

— Шкада, што сёньня. Ладна, зь мяне прэзент. Тым ня менш. Беларускі аддзел скарачаем, Осіфавіч, ён

цяпер у нас як частка Еўразіі пойдзе.

— Еўразіі... Што за чорт, як скарачаем? Ды ў нас тут аснова, а Полацк, а прыбыткі за год!...

Ён памкнуўся ўстаць, але Цімураў позірк прымагніціў яго да крэсла. Сядзець, я сказаў.

— Мы вычарпалі гэты рынак, стары, зь яго больш ня выцісьнеш, столь. — Цімур паказаў крэпкай даланёй на горла, і было ясна, што ён сыты ім, Белазорам. Кадык хадзіў, як поршань, перадаваў высілкі на жаўлакі, і туды ўжо паступалі кавалкамі і Еўропа, і Азія, і Лацінская Амерыка. — З новага году разгортваемся.

— Цімур, ды як...

— На сусветны ўзровень выходзім, Осіфавіч. Я разумею, вышыванкі, то-сё, кулёр лакаль, але, стары, *Беларусь* не працуе за мяжой. Ну так-сяк у Расеі, на Захадзе ўвогуле чхаць хацелі. Нашым сур'ёзным гасьцям пофіг. А само па сабе гэта пустое месца. Зрэшты, за гэта мы яго і любім. Тое ж самае з мовай, усе гэтыя пераклады, лацінкі, я на адных перакладчыках штомесяц тысячаў трыццаць губляю, рэальна закалябаўся ўжо... Тут усе разумеюць па-руску, там — ін інгліш, і харош.

— Цімур, мы ж дамаўляліся!..

— Гэта яшчэ ня ўсё. Наконт пасады замдырэктара — адкладзем. Ёсьць пыганьні па тваіх паводзінах, асабліва ў сацсетках.

— Маіх паводзінах?!..

— Тав-варыш Белазор, — слова “таварыш” з вуснаў Цімура азначала, што ён губляе цярпеньне і ледзянее ад волевага напружанья, — Мы выходзім, тваю маць, на новы ўзровень, ты што, ня чуў ні храна? Сусьветны стандарт. Трэба адпавядаць, так сказаць. Да, і трэцяе. Паколькі адзел скарачаем, плюс па табе ёсьць пытаньні — гадавыя бонусы, сам разумеш, — Цімур павольна апусьціў далонь на свой шыкоўны аграмадны чорны стол, і Белазор усёй сьпінай адчуў, як яго сьціскае прэс.

Перасохла ў роце; ён раптам ясна зразумеў, што яму ламаюць хрыбет, і невыпадкова менавіта сёньня. Імгненны шал напоўніў яго да краёў.

— Да, Осіфавіч... І пра прыемнае. Танцаўшчыцу я ўсё-такі выбраў. Сёньня прэм'ера. У парадку прэзента на трыццатнік... ты ўжо ўсё-такі дарослы хлопчык. Як-небудзь на днях можаш ацаніць, вышэйшы клас. — Цімур пільнаваў яго згары прыцэльна, як перад кантрольным стрэлам у галаву.

— Ды ідзі ты са сваёй Танцаўшчыцай! — Белазор рэзка падняўся на ногі, яны аказаліся ватнымі, ён ледзь не асеў ад слабасьці і ад гэтага азьвярэў канчаткова.

— Эй. Не забывайся, з кім гаворыш, — Цімур уватнуў у яго свой сталёвы позірк, і Белазор спадылба адчуў, што наліты крывёю твар цягне яго долу. Ён павярнуўся сыходзіць, скурчаны ад ярасьці, згроб са

стала свой новенькі айфон, адмысловую эплаўскую замову з чорным квадратным экранам.

— Да, і Волі прывет, — наўздагон насьмешліва кінуў яму Цімур.

І тады ён развьярнуўся, як разварочваюцца тыя, што шпурляюць молат, і серабрыстым айфонам зарадзіў проста ў гэтыя сграшныя чорныя вочы.

Да яго дайшоў дзіўны гук лопнутага металу, Цімур грывнуўся да сыцяны, раскінуўшы рукі, і разляцеліся, крыляючы, зашчоўкалі па ўсім кабінэце пялёсткі корпусу, сімкі ды батарэйкі, усе адказаныя ды неадказаныя званкі, эсэмэскі, чаты, закачаныя відосы, трэкі, файлы і ўсе праекты цудоўнага жыцця ў “Непагасным” — мадэлі чорных кубікаў з залатымі беларускімі літарамі, разьвівальныя камплекты для дзяцей; замовы магічных крышталаў з каштоўных камянёў для пантэону Ёсяслава Чарадзея з Полацка; раскошная калекцыя старажытных рунаў ды арнаментаў у шрыфтах; дамова наконт адпраўкі на “Еўрабачаньне” ад Беларусі блэк-фольк-металёвага гурта “Ежа багоў”, запампаваныя ў памяць фантастычныя здымкі беларускага зорнага неба ад Віктара Малашчанкі на гіганцкія банеры вакол будоўляў Чорнага квадрата... Рассыпаўся, нібы картачны, так і не пабудаваны домік пад Лагойскам з панэлямі сонечных батарэяў на даху, праекты аграмадных, чорнага шкла, кубічных

саркафагаў па-над гістарычнымі раскопамі, і смалянога бляску кубы, пастаўлення на рог 90 градусаў, указальнікі з адрасамі беларускай лацінкай толькі адчыненых аддзелаў “Непагаснага” ў Кіеве, Рызе, Варшаве, Маскве...

Відавочна, у Цімура самае меншае страсенне мозгу, а мо і раскроены чэрап, бо не ачомваўся ён прынамсі тры хвіліны – Белазор пасьпеў праваліцца на ліфце ўніз, раз, выбегчы празь люстраны хол, два, мінуць ахову на галоўным выхадзе, тры, і захлынуцца ад ледзянога паветра на Кастрычніцкай плошчы.

Белазор і цяпер агаломшана павёў плячом – трапіў-такі. Але гэта было адзінае, што грэла. У астатнім было ясна: крах. Дома цяпер стоадсоткава людзі Зьвера, кіраўніка Цімуравай аховы, машына на падземнай паркоўцы ў Палацы, грошы – на рахунках “Непагаснага”. Рана ці позна знойдуць – і заб’юць, ён не сумняваўся. Бліскачае трыццацігадовае жыццё раптам выбухнула ў пустым небе, толькі на міг успыхнула распаленай акалінай, як навагодні салют.

Пацалаваў самы вагонь апошні раз. Прыпекта! Рыкнуў, ёкнуў па мацеры – і, мігнуўшы іскрай напаследак, трупік пстрыкнуў зь ягоных пальцаў.

Усё.

Сярод вагнёў на яго ва ўпор глядзелі, мігцелі, высочвалі і пралічвалі яго тысячы маленькіх чорных

квадратных вачэй: глянь, а гэты, аказваецца, чамусьці яшчэ жывы!

Ягоная бліскучая ўява, і шчасьце для кожнага, і непагасная вечнасьць — усё гэта непамысным чынам завяршылася тут, у трыццатую ноч ягонага нараджэньня, на брудным менскім дне. Ягоны карабель ужо пацярпеў крушэньне, і зорка ўтары, над гатэлем “Беларусь”, не прывядзе яго нікуды. Ніколі.

Самагубства. Ты ж у нас хлопец разумны, Андрэй Белазор. Пакуль табой не заняўся хто-небудзь люты — лепш самому ўдыхнуць, выдыхнуць ды й выштурхнуць сябе з гэтага сьцюдзёнага сьвету ўперад нагамі. Яго міжволі перасмыкнула — пэўна, так адказвае цела на адпаведную камбінацыю ўспышак у нейронах мозгу. Па сутнасьці, з трупнага логу Нямігі гэта адзінае выйсьце.

Ён машынальна дастаў і ўзважыў на руцэ пусты цыгарэтны пачак. Полае белае цела паляцела ў цемру — цяпер яно ўжо нікому не спатрэбіцца.

Срэбная запальнічка з шпыячымі драконамі. Пстрыкнуў, тупа паглядзеў на агеньчык, пагрэў зьмерзлыя пальцы. У бездань. Плясь, адгукнулася Сьвіслач.

“Паркер” з нагруднае кішэні, ягоная чароўная палачка, бліскучае пяро ягоных колішніх крылаў, залаты капыток, што пакідаў на белай паперы чорныя сьлядкі коштам у мільёны, быў з трэскам зламаны — і

паглынуты цемрай.

Жмут грошай у гаманцы. Шалёсткая рознакаляровая Еўропа; мягця, выцвертыя джынсавыя Штаты, фіялетавае Расея... Мірскі замак, Нясьвіж, Бібліятэка... Рваліся зь цяжкасьцю. Яны так хацелі жыць, жыць сваім каштоўным жыцьцём, дарыць камусьці радасьць; яны так хацелі, каб іх пяшчотна краналі, каб іх ня проста любілі, а кахалі — ледзь не са слязьмі адпусьціў ён іх, роем вясёлкавых матылькоў, іскрамі-абрыўкамі...

Крэдытная картка, адарваная ад сэрца, засерабрылася ў цемень сьледам.

Пашпарт. Ужо мёртвымі, нягнуткімі з холаду пальцамі ён пагартаў візы. Амерыка, цьмяныя залі паседжаньяў на прасьвет. Французская, плямы віна і да крыві скусаных вуснаў. Індыйская, з колам бесьсьмяротнасьці... Знойдуць цела і першы час ня змогуць апазнаць.

Нарэшце, ключы. Ледзь адшчапіў ключ запальваньня з брачком. Новенькі чорны "Spektre" імгненна торкнула ў ваду, ня булькнуў. Срэбны, ад кватэры ў Сьляпянцы, — прабліскаў хрусталём і чуйнымі, паўзь сьцены, лямпачкамі, расьсхаўся асколкамі мясяцовай лускі. Квадратовы, з зазубрынамі, ад кабінета "Непагаснага", ягоны залаты ключык — і з малінавым званам расьсеяліся праца, палацы, пляжы з

дьяментавым пяском.

Усё. У кішэнях застаўся хіба пыл жыцця. Тыгунёвыя крышкі... Ворс ад забытых дома пальчатак... Прах фухнуў з парывам ветру, і больш ад Андрэя Юсіфавіча Белазора на гэтым сьвеце не засталася анічога.

Толькі цяпер ён зразумеў, *чаму*.

Чаму ён, Андрэй Белазор, бліскучы гісторык і геній, будучыня Беларусі і суперзорка ўсемагутнай карпарацыі Чорнага квадрату ў навагоднюю ноч, свой юбілей, стаіць на беразе па-над безданьню, адзін, пакінуты ўсімі, у гэтай агромністай труне Нямігі, што патыхае тленам, і з гэтай твані ў зоркі, у вагні разінутым зевам цемры нема раве знадрыўны крык, вышпурнуты з мабільным проста ў твар сьвету — крык ягонай мамы, вечнай маўчухі, крык акадэміка Майсейчыка, агаломшанага планам забудовы гістарычнага цэнтра Полацка, і, да ванітаў, штораз мацнейшы крык вырванага сэрца, параненай, скрываўленай, найпрыгажэйшай дзяўчыны ў сьвеце, дзікі крык ягонай ласачкі, каханачкі, зоранькі, сьцеры:

— Забойца!

— Забойца!!

— Забойца!!!

ВОЛЯ

*Ці забудзе жанчына немаўля сваё,
каб не пашкадаваць сына ўлоньня свайго?
Але калі б і яна забыла, дык Я не забуду цябе.*

Ісайя 49:15

Сьвятло расьсекла ёй вейкі.

Балючы, бялюткі сьвет разыляпляўся, разяўляў сваю пашчу — крывую, крываваю — і адкрываў ёй столь. Белую столь, упрыгожаную серабрыстымі гірляндамі, дзівосных прамяністых істотаў вакол крыніцы сьвятла, зорку зыркага ліхтара за вакном, і засяроджанае, незямное міпценьне неонавай лямпы ў пройме дзьвярэй. Бель, якую яна так любіла, цяпер выпальвала вочы.

Ашалелая ад адхадняку анэстэзіі, яна спынілася на пульсе лямпы. Пранізьлівым. Нясьцерпным.

Воля ляжала на сьнежных прасьцінах, на левым баку, прыдавіўшы сэрца, сагнуўшы ногі ў каленях, хаваючы ў жываце нешта настолькі трапяткое, што да яго было не дакрануцца. Некалькі цьмяных чужых абліччаў. І пах, нячысты пах, настоены на лякарных сьпіртах і карболках, душок пракашлянай, ляжалай чалавечыны — той самы, які напаўняе кожнага смяротнага духам безнадзёгі і падуладнасьці ўласнаму

целу.

Першы ж зрух, каб хоць трошкі ямчэй, узрэзаў свет глыбокім болем на дзеве паловы, ад самага нізу да лобных доляў. Аперацыя.

Вось чаму, Волечка, усё зыбаецца і плыве ў тваіх пякучых вачох. Усё ясна. Сьпярга забілі дзіця. Потым выразалі самае каштоўнае ў ёй самой. Было трыццатае, міленькая мая, і значыць, сёння якраз Новы год.

Яна скаланулася ад спазму рыданья, але бліскавічны боль сьцяў яе такой хваткай, што палата не пачула ані гуку — адно суседка справа, якой учора выдалілі матку цалкам, беспакойна заварушылася, назіраючы за ейнымі курчамі.

Нема хакаючы, яна каўтала гэтага беллага-беллага і затхлага-затхлага сьвету па кропельцы, каб хоць чым прыгасіць пекла ўсярэдзіне. Залатыя валасы сьцякалі на падлогу, і толькі падушка бясконца цалавала яе ў шчаку гарачымі і вільготнымі ад сьлёзаў буськамі.

“Усё, усё, ну ўсё,” — яна паўтарала гэта пра сябе тым часьцей, чым мацнейшы боль штоўдых працінаў сэрца. Яна ледзь чутна енчыла: здавалася, так крыху лягчэй. З калідора бесьперапынным злым нагаворам гутніў тэлевізар. З Новым годам. З новым шчасьцем.

Тут і цяпер, у страшную ноч, сярод тумбчак, заваленых чужымі цукеркамі й плюшавымі цацкамі, пад бомікі рэкламы й згукі сьмеху з суседняе палаты,

паражоная болем, вылягчаная, сплываючая сьлязьмі Вольга Васілеўская востра, як ніколі, разумела, што насамрэч была народжаная для сьвята.

Усе яе асабістыя цуды — а яшчэ ў дзіцячым садку выявілася, што яна прыгажунька, о!, у школе — што мае музычны слых і бярэ найвышэйшыя ноты, оо, вочкі апусьціла, ооо, скромніца ты наша; універсітэцкія выкладчыкі хвалілі яе эсэ, ды, прагна аглядаючы яе з ног да галавы, наперабой казалі: з такімі-та дадзенымі ды акторскім дарам, оооо... — усе гэтыя о-о-ооо!, бясконцыя нулі пасья адзінкі, яна ведала, нельга разьменьваць на дробязі.

І тады, калі маленькім анёлкам яна выступала на ранішніку, і дарослыя захоплена перашэптваліся: “Золатка!” — і ўзнагароджвалі яе шквалам воплескаў; і тады, калі яна асэнсавала, што хлопчыкі яе хочуць, прычым усе хлопчыкі, і хочуць менавіта яе, і з захопленым сипеньнем назірала ў прыадчыненныя дзьверы, як з-за яе на заднім двары школы рвалі адзін аднаго да крыві ў бойцы два старшакласьнікі, а потым сьлізганула абьяжавым позіткам і па адным, пераможаным, і па іншым, пераможцы, — яна ўжо да дрыжкаў адчувала, што варта я проста вечарынак з ікрой ды шампанскім, не адно вясельля зь зіхоткімі аблокамі канфеці й мядовым месяцам на елісейскіх палёх ды лазуровых берагох, і нават не мадэльнага

подышома з успышкамі папарацы ды глянцавымі
вкладкамі, сьвятаў прыемных, але недаравальна
кароткіх... А зіхоткага і абавязкова бачнага ўсім-усім
навокал сьвята даўжынёй у жыцьцё, сьвята, якое заўжды
з табой, сьвята, наканаванага ў гэтым сьвеце адным
толькі каралевам.

Адчайным высілкам волі, прыгрымліваючы живот і
моцна сьцяўшы калені, скрозь боль, які ядніў у кожным
пальчыку, яна паўсела на ложак. Яе суседка, суханькая і
зморшчаная, быццам выдаленне маткі высмактала зь яе
і ўсе сокі разам, кінула: “Ну, як?”, пачакала і, не
атрымаўшы адказу, з уздыхам павярнулася да яе
сьпінай.

Бела вакол. Так, яна найболей любіла белае — і
была ўся ў белым. Нявеста штодня, яблыня ў квецені,
анёл на аблоках, гардэроб, як засьнежаны сад. Воля
Васілеўская, сьветлая багіня.

Першыя пацалункі — а яна зь першых класаў была
першай у першых пацалунках — кружылі голаў. Яе, яе,
“Волю-сваволю”, выбіралі ў каралевы балю.

Але аддацца першы раз давлялося сіле. Старэйшы,
круталобы, з буграмі мышцаў, Улад, якога яна едка
зачапіла на вечарынцы, калі ўсе госьці разъехаліся або
разбрыліся па астатніх пакоях, выключыў у зале сьвятло
і ўзяў яе проста на канапе, пры застаўленым аб’едкамі
стале. Ён цяжка дыхаў, са званам падалі пустыя

бутэлькі, састаўленыя ўздоўж крэслаў; а яна, нахабная й спалоханая, сьпярша ігрыва напаўголаса зьдзеквалася... моўчкі, азартна змагалася са зьдзіраньнем вопраткі, прайграла, задыхалася, лавіла і выплёўвала вусны, то аддавалася жару й сораму, напору дыханьня й цягліцаў цалкам, то раптам, з бодем ад складкі швырнутага на канапу швэдра пад бокам, злосна адпыхвала грубае цела — не, гэта мусіць быць зусім ня так!

Ягонае сапучае соўганьне то захапляла, то апальвала бодем, то сьцінала нянавісьцю, яна губляла памяць ад гэтых цяжкіх настырных штуршкоў, што прымушалі яе расхінацца, то пускала, то не пускала яго, то абурана шаптала “пусьці!”, то моўчкі, сьцяўшы зубы, тычкамі каленяў і кулачкоў, білася — і ўскрыкнула толькі тады, калі злосьць захлынулася ў жарсьці. Раптам рэзкі боль — і з крывёю, зь рычаньнем Улада, успоратая да самага сэрца, пазногцямі, кулакамі выпхнула яго зь сябе. Уся ў сьлязах, выпэцканая, адна, над чарупінай у ваннай, за сталом з халодным брудным посудам, пад сьцішанья стогны зь іншых пакояў, яна ўсю ноч душылася і вырашала: ... Яна ў распачы, і засліцца; яна ў гневе, і падасьць заяву, альбо — яна гэтага і хацела?

І гэты страх, і гэты надрыў, і гэтая сьцятая пакута пасля перасьледвалі яе штораз. Не, яна не магла *так*. І ўсё роўна *так* атрымлівалася — яшчэ, яшчэ, яшчэ.

Воля аблегла на падваконьнік. Шкло трымцела ад

ветру, дваілася, цьмяная вуліца раптам акунулася ў вадкае адлюстраваньне — і Воля ўбачыла сябе па-над гмахамі горада. Аграмадную. Страшную. Старую.

У ёй было ўсё, што патрэбна каралеве, яна гэта ведала. Але ў гэтай краіне гародаў і балотаў, дзе ўжо даўно не нараджаецца сапраўдных мужчынаў, краіне, якой не існуе для ўласнага народа, яна валадарыць не магла. Яна беларуска, настолькі беларуска, што ў Беларусі ёй ня жыць. Падхопленая яшчэ ў Полацку элітная мода на беларускасьць — усё гэтае выкшталцонае тарашкевіцкае маўленьне, аблягаючыя сукенкі зь ніткай арнаменту, напаяўпразрыстыя блузы, вышытыя знакамі “Маці-зямля” на каўнерыхах ды манжэтах, каванья кулоны, вялікаліцьвінскі вінтаж, грэблівасьць да простанароднага папсова-мацернага быцьця, што вызначае сьвядомасьць — вынесла яе ў вечны дзямішнік беларускай філалогіі, і зараз прымушала пакутваць, безнадзейна і высакародна.

Кім быць? У сэнсе, кім. Каралевай. Кожнай каралеве належыць кароль. Так у картах, так у кнігах, так у кіно. Сумятня вакол разьмеркаваньня была недарэчнасьцю.

Яна чытала кнігі — дасканалыя, бліскучыя, магічныя — і нібы дыхала горным паветрам. Фрэнсіс Фіцджэральд, Джэймс Джойс, Уладзімір Набокаў, Паола Каэльё... О, як шукала яна кагосьці падобнага сярод *беларусаў!*.. Далікатнымі пальчыкамі з ідэальным

маніюрам кранала празрыстыя вадкія крышталі
планшэта – яшчэ і яшчэ.

Недзе тут, у кнігах, у найяснейшых словах, на
“зважай” пашыхтаваных перад яе позіркам – і зьвінела,
гулка, нібы цішыня на парадзе ў чаканьні загаду,
таямніца. Яе ўлады. Яе пакуты. Велічы і прыгажосьці.
Чаго яна шукала – ідэальнага сьвету? Хараства?
Пачуцьцяў? Яна і сама ня ведала. Зачараваная,
вандравала яна па каралеўскіх палацах выганчанай
славеснасьці, па дзіўных садах і алеях сагаў, баладаў,
паэмаў, раманаў – і часам падымала вочы толькі тады,
калі вакол цямнела, і цела ныла: зранку ня ела.

Унізе, за рэчкай, пад зіхоткім грэбнем рэкламы
таілася яе жыгло – пяціпавярховы дом з крамай
“Алеся”. Цёмна: Новы год, усе разъехаліся дахаты. Яна
шукала вачыма агеньчык на іхным трэцім паверсе,
вакенца ў свой стары сьвет, але там ледзьве ўгадваўся
маленькі чорны квадрацік.

Як жа яна існавала тады, у гэтай здымнай
аднапакаеўцы на Пераможцаў, пяць, паміж гладкай,
гламурнай, невысокага расточку Сьняжанай Райскай,
“полькай” з Гародні, і кашчавай, бледнай, пракуранай
“русіцай” Людай Грабоўскай з тураўскай ваколіцы...
Вось так, глядзела ў вакно на затопленыя ракою вагні,
чытала, уздыхала, маўчала і мроіла – паміж Райскай і
Грабоўскай, блін.

І няхай бы зараз расплюшчыць вочы, і хай бы гэтае вечнае гнусавае Сьняжаніна “дз-зіі-евачкі...”, і хай сто разоў ейнае дурасьлівае шчабятаньне, калі па-футбольнаму – там, там, та-та-там! – грукаецца ейны камсамалец Валера, і няхай дзень пры дні дзелавіта дэкламуе ўголас – “А! – у! – ець!” – свой грэбаны слоўнік табуяванай лексікі Люда, хай заносіць з сабой зь лесьвічнае пляцоўкі мярзотны папах курыва і адрыгае – “пардон!” – толькі б мець зараз тое маленькае, млеючае ад Валеры, *райскае* ці хрышпае, з шарканьнем шлёпкаў *грабоўскае* шчасьце, толькі б зноў быць невядомай ніякім паднябёсным цімурам ці белазорам студэнткай трэцяга курса, мець права мроіць, і чуць унутры сябе ня бездань, а жывы, пульсуючы сэнс жыцьця! Наколькі ж лепш, далёкі мой згасты агеньчык, маё маленькае чорнае ваконца, колькі ж лепш быць нікчэмнай Сьняжанай, блакітнай ад вечнага сядзеньня ў абдымку з Валерам перад тэлевізарам, колькі ж лепш быць мацернай Людай пасья *ўчорашняга* ў пошуках сваіх дзіравых панчохаў па ўсім пакоі – чым той бледнай істагай, што глядзіць цяпер на яе з глыбіні шпітальнага шкла!

Воля дыхала ціха-ціха, абы не абудзіць моцнага болю, глядзела ў пусты, азораны і такі цёмны навагодні горад, і перабірала вачыма свой шлях з дому на вучобу, шлях тысячы крокаў, пройдзены тысячы разоў.

Выходзіла яна звычайна безь дзесяці: каралева не спаўняецца, каралева затрымліваецца. Штурхала цяжкія дзверы, удыхала вуліцу, прыпынялася на ганку; падцяўшы вусны, ацірала пальцы падрыхтаванай вільготнай сурвэткай — ці мала хто і чым тут бярэцца за тую ручку — кідала ў сьметніцу і мільгом засякала свае ўлюбёныя паўгадзіны.

Проста перад ёй штодня ўзмывала ў неба бліскучая трыццацітрохпавярховая “Раял Плаза”. Далей — гіганцкая чорная вежа “Непагаснага”, былы гатэль “Хілтан, дабл тры”. Шыкоўныя спаруды, менскія вяршыні. Якія арлы гняздуюць на гэтых скалах, яна хутка даведаецца — але пакуль ёй не сюды.

Цок, цок, цок, за рог, і быка за рогі — на праспект Пераможцаў. Можна прайсьці праваруч, уброд праз вуліцу Нямігу ды шыкоўную лесьвіцу, але яна заўжды кіруе налева, на пераход да метро. Там зорнае мора вачэй, здольных ацаніць подзьомны крок, пераліў клубоў, россып залатога праменьня вакол яе горда ўзьнятае галавы. Прыгажосьць уратуе сьвет — і таму сеньня каралева павінная быць сярод свайго народа.

Шлях тысячы люстраў. Сьпяраша, у алеі каштанаў, мы паглядзімся ў шклянныя бігборды. У поўны рост у рэкламнай глыбіні — сьветлая постаць, сама стройнасьць, падкрэсьленая паяском у таліі, плыве, і не дрогнуць разгорнутыя плечыкі. Вялізная квяцістая

вітрына, павядзем вокам направа, і падбароддзе крыху вышэй — профіль. Хочаш ведаць, чаго варты чалавек — ацані ягоны профіль. Вось, сама прыгажосць скразіць праз кветкі: высокі лоб, прамы нос зь ледзь заўважнай ганарлівай гарбінкай і лёгкімі крыламі, злом броваў, аксамітна-мядовых, гусьцейшых да пераносься і ўзмахам пёрышка — да скроняў; чуйны, падцяты пацалунак вуснаў з уладарна прыпухлай ніжняй і крутое падбароддзе, балкон слановае косьці па-над стромай, плыўнай лініі, шыяй, па якой уніз да грудзей спускаецца, дрыжучы, чарада бурштынавых караляў.

Нарэшце, насупраць прыпынку, дзе звычайна паркуецца на ходніку варанёны джып, косіць люстэркам — мы на імгненне акунёмся ў гэтую чыстую крынічку, каб бліснуць сваім чорным позіткам — строга, але ня хмурымся — і пранесьці, абдаць яго хваляю парфумы і залатых валасоў.

Гэты праспект нездарма Пераможцаў. Восеньню перад ёй падала ніц мядзянае каштановае лісьце; узімку, ахнуўшы, цалавалі мысок боціка бязгучныя сьняжынкі; увесну распляскаліся, каб памерці у яе пад нагамі, дьяментавыя кроплі; улетку сонечныя цені бязважкімі пажамі агладжвалі блузку, локан прычоскі, лінію лыткі — ішла Яе Высокасьць!

Вуліцу яна пераходзіла ў найшырэйшым месцы, ды так, што ўвесь вулічны рух сунімаўся, і прыціхлыя

машыны перад чорна-белымі палосамі выгрэшчваліся фарамі да самага барджюра, доўга не маглі ачوماцца перад тым, каб дружна і захоплена зараўці.

Так, так, так.

Спуск у Нямігу, міма буйных бронзавых ружаў, вольна, па прыступачках, на якіх калісьці душыліся ў ціскатні менскія дзяўчаты на высокіх шпільках. Цьмяная галерэя з шоргатамі й шэптамі. Бледныя цені ў мармуровых сьценах схіляюцца перад ёю; паўабароты, кіўкі адзін аднаму і скругленыя вочы насустрач: ціхая плынь чалавечага жадання і зайздрасьці мімаходзь цёпла амывае цела, і пад цік абцасікаў, як у дзяцінстве ў “класікі”, так цудоўна напяваць класіку ці цыгаваць класікаў ды цокаць, чаканіць з рэхам: чаго хоча жанчына, таго хоча Бог.

Лесьвіца ўгару, перад храмамі. З кожным крокам ты ўсё вышэй і вышэй. І Сабор, і Катэдра не варухнуцца, стаяць на “зважай”, і глядзяць ва ўсе шыбы: так, так, так. Яна Ідзе!

Яна знарок выходзіла насустрач галоўным у Беларусі цэрквам, яе суперніцам – стройным, строгім, ва ўсім белым. Вольна, царственна, штокрок падымалася па гранітах на прыступку вышэй, толькі галубы разьляталіся з-пад ног і жабракі працягвалі да яе далоні. За гэтымі непадступнымі ледзі у бальных барокавых сукенках мінулае; за ёй, каралевай Воляй – будучыня.

Шэраг блішчастых аўтамабіляў, прыпаркаваных наверху ля амбасадаў, пераліваюцца хваляю адлюстраваньняў. Ах, як яна любіла гэты фартэпіянны перабор у карпусах, радыятарах і лабавых шклінах, суцэльны паланэз Агінскага: мі-рэ-мі-фа-мі-до-до-сі-ля!

Амбасада Грузіі. Белы сыцяг з чырвоным крыжам. Амбасада Францыі. Лібертэ, эгалітэ, фратэрнітэ. Дыяменгты Свароўскі – штокрок налыгваеш на пальцы, на рукі, на шыю пярсыцёнкі, бранзалеты, калье. Швейцарскія гадзіннікі. Цік. Цік. Цік.

Зноў люстры вітрынаў: лінія валасоў, плечы, сьпінку трымаем прама. І няхай шалахціць за ёй шлейф шэпту.

Бо гэта Плошча Волі. Плошча яе імя.

Тут. Тут. Тут!

Тут можна проста, праз скверык. А можна направа, празь пераход да Катэдры. Так, гэта быў выклік! Касьцёл, выганчаны і грэблівы. Зарок бяшлюбнасьці. Што ж, паглядзім на іхні зарок. Часам там выходзіў на ганак ксёндз, яшчэ нішто сабе, гадоў трыццаць пяць, чарнявы, гладка паголены, з арліным носам і белым квадрацікам на шыі. Сто адсоткаў, той самы, шэравокі, асаністы, з тонкімі пальцамі, які прыходзіў да Сьняжаны асьвячаць кватэру на *Каляду*, пырскаў сваім памазком, і ўліп, уліп па самы цэлібат, пакуль яна абувала белыя боцікі ў сябе на ложку. Стаяў на ганку, грак, строгі такі,

слупом прыкідваўся, і тады яна запавольвалася і вальней пагойдвала клубамі.

Так, так, так. І ў *той дзень*, дзень яе народзінаў, дзень Волі ля Катэдры было сьвята, і засушаныя бабулькі з папяровымі кветкамі ля ўваходу атачалі яе супраціўніка ў чорным зь белым квадрацікам. І толькі яна ступіла на чорна-белы пераход...

З суседняй палаты празьвінелі навагоднія бомікі.

То чорнае, то белае, фатальны пераход... Не азірайся, Воля, хутчэй на той бераг. Нават на секунду пазней — і пайшла б яе гісторыя іншым шляхам. Можна ж было прайсьціся проста перад Ратушай па паркеце кляновага лісьця, па гэтых растапыраных пяцёрнях — быццам цябе перадаюць на руках! — да гатэля “Еўропа”, і сівы швейцар перад уваходам напружана касіў бы вокам, і адпячатаць на плітцы, вось табе бес, бес, бес у рэбра! Цок, цок, цок, замежнікі, мэрсы і бэнтлі з дышлатамычнымі нумарамі. Цайген зі мір бітгэ! Лэдыз фёрст. Пшэпрашам, пані Васілеўска.

Рукі, ледзь сагнутыя ў локцях, уздоўж цела. Паміж вітрынамі цырульні й бульварам з фанганамі. Хай граюць цені, хай порскаюць ва ўсе бакі спалоханыя сонечныя зайчыкі, позірк і прыадкрытыя раты, хай у каго-небудзь, чаму б і не, адваліцца сківіца. І неістотна, колькі зь іх азірнецца ёй усьлед, ці не азірнецца яна, каб паглядзець, ці не азіраюцца: не, яна не азірнецца. Цок,

цок, цок. Хай перасмыкне штурханіна ў падземным пераходзе, даючы ёй прайсьці без аніводнага дотыку. І вось ужо Нацыянальны банк, усе скарбы Беларусі, можна зь лёгкім рухам правай рукі пакінуць убаку, адмахнуцца левай даланёю ад турагенцыі зь лётнымі касамі ды квіткамі ў Афіны, Парыж і на Багамы – і за рог. Тук, тук, тук па галоўнай дзяржаўнай вуліцы сталіцы, дзе ў палацы чорнага граніту, былой Вышэйшай партыйнай школе чакае свайго часу Яе Высокасьць Воля Васілеўская.

Прайсьці па ўжо аціхлых калідорах да залі, дзе пачаліся заняткі, хай жарсна рыпіць бурштынавы паркет, адчыніць дзьверы, лёгкім кіўком даць зразумець выкладчыку, што яго заўважылі, і, дышучы духамі і туманамі, уладкавацца ў найдалейшым шэрагу – каб, разам з акуратным выціраньнем сьвежай вільготнай сурвэткай пальчыкаў, агледзець і катэдру, і дзьверы, і ўсю паклонную прастору, поўную пакорліва сагнутых сьпінаў.

Балела якраз у тым месцы, дзе яна ўпершыню пачула яго. На пераходзе. Нутром пачула.

Яна добра памятае, як у той дзень, дзень народзінаў, *Дзень Волі*, перабірала сустрэтых на сваім залатым шляху, усю дарогу ад дому. Усіх гэтых уладзіміраў ды дзянісаў, ня вартых яе позірку, усіх замежных прынцаў; усіх *нашых*, у якіх вочы блішчаць

хіба толькі нападпітку: “Э, дзевушка... Раз-шыце!..” Не, падымалася яна на апошнія прыступкі перад саборам, тут калі й будзе, дык хіба што белая варона, як той арыец з “Непагаснага”: пару тыдняў таму Сьняжана Райская пішчала ад яго па тэлеку. Выступаў па-беларуску, зьбіраўся будаваць нейкія вавілонскія вежы ў яе Полацку. Зьзяючыя, колеру неба, вочы на тле агромністага чорнага квадрату. Стылёва. Помніцца, яна нават прымярала на сябе ягонае прозьвішча.

Ах... Воля зябка паправіла беленькае зь серабрыстым футра. Вольга Белазор. Такія віцязі існуюць хіба што там, пад аблокамі, у жывым тэлевізійным эфіры.

Тук, тук, тук. Сэрца білася ў такт абцасікам. Хтосьці яе наганяў.

Пасярод пераходу, перад Катэдрай зь ейным ксяндзом яна раптам стала. Тут? Тут. Бліжэйшыя машыны прыгармазілі, і нехта выціснуў пранізьлівы гудок проста ёй у твар.

Яна абярнулася. І сэрца ўпала, са званамі набатам ударыла пад дых — туды, дзе цяпер балела.

Ах, як жа яна тады не пачула, не разглядзела! Дура, дура, як яна ня ўбачыла ў невыносна блакітных, навывлёт у неба, вачох, гэтага халоднага шкла! Гэтага мёрзлага сьнегу, стаптанага ў яго пад вокнамі; гэтага бліскачага-бліскачага скальпеля!..

Не, ён жа быў такі нясьмелы.. Цяля, ён так сьцінаўся, калі яна ўпіралася яму ў грудзі й не давалася пацалаваць. Ня рваўся здабываць. Ня браў сілаю, хаця мог, мог. Ня ціснуў. Не баец. Не самец. І яна гулялася. Грэбавала ім. Думала, як бы зрабіць яму, прыніжанаму, такую ласку.

Але што гэта была за вясна! Яна расмакоўвала мяса з крывёю пад ягоным прагным позіркам, выцмокнула самы слодыч, самы эфір з налітай сонцам садавіны, вучылася разьбіраць назубок марскія дзівосы, наколькі брыдка, настолькі й смачныя, у найлепшых рэстарациях — і ў хрусталёвых келіхах бардо, марціні ды каліфарнійскага ірдзела, трымцела на вазе ўся яе хмяльная душа.

На прасьпекце каштаны ўжо запальвалі ад закатнага вагню свае сьвечкі, узорыстым ценем лісьця пад ветрам калыхалі, вымывалі на плітцы залаты пясок пад іх нагамі. А калі ў ювелірным салоне “Манамах”, сярод зорак на чорным аксаміце ён спавіў яе шыю залатым ланцужком з іскрыстым дыямантам у форме сэрцайка, яе ўласнае сэрца можна было браць двума пальцамі або сьціскаць у кулак — і яна нарэсьце дазволіла яму пацалунак у вусны.

Тым вечарам ля дома яна высылкам волі адштурхнула яго ад сябе: досыць. Ён моўчкі глядзеў на яе галодным ваўком, скаўтнуў сьліну і пайшоў прэч.

Цэную ноч яна енчыла разам са спружынным ложкам ад задавальнення, слодычу ўлады й смутнае грэблівасьці — тапіла то ў храпе Грабоўскай, то ў ціхім, нуф-нуф, сапеньні Райскай; нарэшце, на сьвітаныні распахнула вакно насустрач раніцы, Сьвіслачы, прасьпекту, людзям, і шэптам сказала сабе:

— Сёньня.

Але тае ж раніцы ён патэлефанаваў і суха паведаміў, што сёньня ўначы яна ідзе да Цімура.

Вежа адразу за яе домам, былая “Раял Плаза”, увянчаная маленькімі чырвонымі агенчыкамі, панавала па-над усім горадам. Волю перасмыкнула ад дрыжкаў, і нутро адазвалася болем.

“Непагасны”.

І хаця ён, глядзячы ўбок, папярэдзіў яе, што хоча прадставіць яе самому Цімуру як мадэль для грандыёзнага праекту, з гадавым заробкам на мільён, натуральна, даляраў, што Цімур ніколі не зьяўляецца на публіцы, працуе ўначы і сьпіць удзень, што ён ведае ўсё пра ўсіх і яшчэ ніхто (ніхто!) ня вытрымаў ягонага позірку, і яна маральна рыхтавалася — яе ахапіў жах, зьмяшаны з захапленьнем.

Аказваецца, Цімур на сваім трыццаць нейкім паверсе навальнічнай вежы навісаў па-над ёй увесь гэты час. Крутаскулы, з вачыма раскошна раскосымі, як расьсечанымі мечам, і зачасанымі з ілба да скроняў

чорнымі, як смоль, валасамі, грацыёзны — гэта быў валадар, гэта была жарсьць, і арыец Андрэйка пабляднеў умоманг, і яна аблізала перасохлыя вусны.

Позірк працяў яе так, што і зараз ад аднаго ўспаміну яе рана разышлася па швах.

І была Ноч.

Потым Андрэй дапытваўся, што ж адбылося тае купальскае начы, дапытваўся раўніва і з гневам. Усё роўна б не паверыў. Яна сунулася суцяшаць яго, лезла цалавацца, дура... “Нічога не было, мы проста размаўлялі.” “Проста! Тры гадзіны!..” “Ён паказваў мне...” Што ён табе паказваў?!

Нарэшце, Белазор заваліў яе ў траву пад дрэвам — пустыня на золку пасярод Менску! О, гэта было сапраўднае грэхападзеньне. Пах травы, блізкай ракі і сырой зямлі, пах халодны, золкі. Яна ледзь дабралася да яго ў гэтым гушчары зашпіленай вопраткі, яна ўсім ротам хапала то яго скрыўлены рот, то адамаў яблык, што ходырам хадзіў у горле, абвівала рукамі і нагамі, зьнемагала, пакуль ягоная ярасьць ператваралася ў жарсьць, і апрытомнела толькі ў той міг, калі ў чорным небе зь ягоным здушаным стогнам раптам, фантанам, з парывам ветру выбухнула вялізнае, раскідзістае, азоранае ліхтарамі дрэва.

Вунь яно там, за рэчкай, дрэва спазнаньня дабра і зла, голае, сутаргава растапырвае ў неба вецьце.

Згадаўшы Цімура, Воля здрыганулася. Не, хай яна нікому не вядомая, хай ня мае мільёну даляраў у год, але нявольніцай — не. Ёсьць, ёсьць у Цімуры нешта звышчалавечае, але ж яна не рабыня. Магчыма, для такіх, як ён (зрэшты, ці ёсьць яшчэ такія, як ён?), такія, як яна проста не існуюць. І ўсё-такі забойца ня ён. Забойца, які выварнуў яе з крывёю навыварат, які забіў у ёй дзіця й скалечыў жыцьцё — гэты забойца зараз глушыць шампанскае дзесьці ў сябе на Сьяляпянцы, можа, і сам з сабою, з гэтага эгаіста кончанага станецца, калупаецца ў зубах пазногцем і сьвяткуе ўласнае трыццацігоддзе перад плазьменным алтаром.

Воля рэзка варухнулася, і зноў стала балюча.

Цімур не тэлефанаваў, і ёй заставалася толькі адно: Андрэй, усімі сіламі Андрэй. Менавіта, дзяўчаты: мроі гэта цудоўна, але — такі каралеўскі шанец бывае адзін раз у жыцьці.

Зараз скрозь мутнае шкло, запацелае ад ейнага дыханьня, ужо ня ўгадвалася ні сабору, ні Сьвіслачы, ні Нямігі — толькі вяршыня чорнай вежы з каронай агеньчыкаў вырастала па-над надыханым туманам. Квольмі, амаль нежывымі пальцамі яна выцерла шыбу — рухліва, да апошняга куточка, сьлініла да рыпеньня. Нейкі шэры туманны згустак муляў уваччу, псаваў карціну. Яна ўсё спрабавала яго сьцерці, здрапаць пазногцем, пакуль нарэсьце не дапяла, што плямка па

той бок.

Смутная плямка. Плявок. Ніякаваты, мізэрны, непадуладны.

Яна са стогнам апусьціла цяжкую галаву. У шыбе, дваіным шкле, няясная прыгажуня і глыбокая старуха, раздвоення, разам пакланіліся ёй.

Так і стаіць перад вачыма, і муляе дагэтуль, не сатрэш — той момант у ягонаі кватэры, калі яна з ужо вылушчанай супрацьзачаткавай таблеткай і кубкам вады перад люстрам раптам вырашыла: не.

Не!

Так сказаў і Андрэй, утаропіўшы ў яе правальныя бясколерныя вочы, і тады ўпершыню зварухнулася ўнутры яе жывое і загрузала ў сэрца, сьпяраша трывожна, потым адчайна і пасья шалёна.

Твар у Андрэя тады быў такі самы, як і ў Цімура, калі ён убачыў яе на парозе свайго кабінета, і такі ж, які ў п'янога хірурга, што падпіхнуў яе, аступянелую, быццам быдла, у дзьверы аперацыйнай. Яна ўжо ведае, такі твар бывае ў мужчынаў, калі яны забіваюць дзяцей.

Гэта тады, тады ўпершыню пасяліўся ў ёй боль, які цяпер разьдзірае яе знутры.

Яна закінула вучобу і рэшту лета пражыла ў ягонаі раскошнай кватэры на Сьляпянцы. Сем пакояў. Чакаючы яго з працы, яна бадзялася з аднаго ў іншы, пакуль маўклівая пакаёўка прыбірала, вандравала ад

джакузі да плазьменнага тэлевізара, ад музычнага цэнтру да бібліятэкі, вылёжвала агромністы, памерам з плошчу Незалежнасьці, ложка, тупа глядзела на вялізную залатую жырандолю ўгары, і нудзілася, і ніяк не магла зразумець: няўжо гэта і ёсьць каралеўскае жыцьцё?

Пасьля тэсту і паходу да доктара яна яму так і сказала. Маленькі. Пажэнімся. І неістотна, што ён там падазраваў або здагадваўся.

Ён сказаў: не.

Сьпярыша яна нават не дала веры. Зьдзеквалася, крычала. Думала, перабесіцца. Выйшла, ляпінула дзьвярыма. І потым, вярнуўшыся, убачыла ўсе свае небагатыя рэчы на дыванку ля ўваходу. Горкай.

Ну і падонак жа.

Яна біла ў дзьверы, аж покуль ня выглянула суседка, паабяцаўшы выклікаць міліцыю.

Яна адчайна не хацела вяртацца ў сваё мінулае жыцьцё. Яна прасілася і енчыла. Яна суткамі мёрзла, як сабачка, ля ягонага пад'езду; яна кідалася, калі ён выходзіў, яна выцірала сваімі ўлюбёнымі вільготнымі сурвэткамі запыленае шкло машыны. Яна слухала гук тэлевізара пад дзьвярыма. Яна плакала, трымаючы рукі на жываце, калі ў вокнах гасла сьвятло.

Яна ў адчай спрабавала прабіцца да Цімура, у чорную вежу "Непагаснага". Ахова не пусьціла.

– Пусьціце... Я раскажу пра Белазора, усё! Пусьціце, Цімур абяцаў, што я магу... Он у меня спрашивал, он ждёт ответ... Я готова, скажите ему... Тиму-ур!!..

Сполахі кідаліся ў люстраных сьценах холу; цяжкае дыханьне атачыла яе; моцныя рукі, выгаленыя падбароддзі і бліскучыя пантофлі ніяк не маглі справіцца зь ёю.

– Передайте ему, слышите... я согласна! Я умею... Вальс... не важно, тверк значит тверк!..

Суседкі сустрэлі яе ў кватэры моўчкі. Няздадзеныя іспыты яна выкладвала на стол, сядзела так з гадзіну і складвала кансьпекты ды кнігі назад у шафу. Толькі пасля таго, як яе званітавала на кухні, Люда ўпёрла рукі ў бокі і смачна сплюнула ў чарупіну: “Каз-зёл!” Кашчавым пальцам указала ёй на жывот:

– Забі ў сабе казла.

Сьняжана Райская сядзела на ложку насупраць, сутаргава сьцяўшы каленкі, вочкі авечыя, і шэптам мучыла:

– Ты ж пакінеш маленькага? Ён жа тут ні пры чым?

Ягоная мама Вера ў заслаўскай хаце на беразе возера перад Замчышчам, маўклівая старая настаўніца з глыбокімі вачыма, накарміла яе малочным супам з макаронамі, паказала ягонья дзіцячыя фоткі, ад якіх у яе пераварочвалася пад сэрцам, і прасядзела зь ёй,

абняўшыся, некалькі гадзінаў. На наступны дзень ён пазваніў і так, што прабрала яе ўсю да жывога ўнутры, запатрабаваў сустрэцца.

Кранула пальцамі шкло. Якое халоднае! Вулічныя ліхтары памерам са свечкі. Адна, дзьве, тры. Яна ставіла ў Саборы перад абразамі шторазу за сябе, за Андрэя і за дзіця.

Яна хадзіла і ў Катэдру, са смутнай здагадкай, што пакараная за спакушэньне ксяндза. Падоўгу спынялася ля стаенкі. “Вітана будзь, Марыя, ласкі поўная, – гулка паўтаралі ў касьцёле хорам, – бласлаўёная ты між жанчынамі, і бласлаўёны плод улоньня твайго...” Яна гладзіла жывот, і гэта было падобна на мацярынскае шчасьце.

Але калі яна сказала гэта Белазору, той кінуў слухаўку.

Дзіцё было для яе пропускам у новае жыццё. Яе шанцам. На скрайні выпадак – суд, генэтычная эксьпертыза, кампенсацыя. Калі трэба, яна гатовая, але... Андрэй адыдзе, паўтарала яна сабе. Вуліца за вакном павольна сплывала ў цёмныя глыбі Нямігі.

Жывот наліваўся, напінаўся, зародак то вывяргаў зь яе ваніты, то патрабаваў тварагу, ён высмоктаў яе, ён пажыраў яе знутры. Ён пачварна павялічваўся сам, яна марнела, але ўсё адцягвала час. Яна, каралева, згубіла галоўнае – волю.

Дахаты? А як дахаты, калі заўсёдны бацькаў пакутлівы крэхт у прыбіральні аказаўся ракам кішэчніка, і цяпер дома ўсё тхне, ные і скрыгоча зубамі?.. Калі праца суддзі раённага суда пакінутая, пенсія шчэ не налічаная, і мама, полацкая сьвецкая львіца, разьбітая адным ударам, паціху шалее каля сваёй гніючай паловы? Спалохана сунула дачцэ ў далоні купоры; бацька схуднелы, сыцяты, да хрумсту сыціскаў кулакі. “Дагулялася!” Воля моўчкі скаўтвала, камячыла грошы ў кашалёк.

Паходы да дзвярэй Андрэя станавіліся ўсё больш рэдкімі й нервовымі; яна стамілася змагацца, псіхавала, але больш за ўсё баялася згубіць яго канчаткова і ўсё часьцей вечарам, асабліва калі не заставалася чаго есьці, а знутры ела яе, і хацелася ўсё мацней — ціха плакала на ложку, пахавальна склаўшы рукі на жываце.

Апошнія тыдні яна бязвольна прасядзела перад вакном зь відам на Траецкае. Шосты месяц. Як цяжка ненавідзела яна Белазора, ненавідзела гэтага зародка, які так зуродаваў яе, і саму сябе. Ва ўніверсітэт яна не паказвалася; ісьці ў шпіталь было страшна, тым больш, міналі ўсе тэрміны. Нараджаць было яшчэ страшней, і як гадаваць, а потым разьнясе, як дуру... Але страшней за ўсё было застацца зь дзіцём на руках, самотнай: табе дваццаць, і жыцьцё зламана.

...Даўней, казалі, на Нямізе, Траецкай гары ды ў

Верхнім горадзе адзін пры адным стаялі жаночыя кляштары. Паўкруглыя скляпеньні, зводы вялізнага жывата па-над галавой. Жылі тут дзяўчыны, маліліся, марнелі, бяссэнсава старэлі і паміралі старухамі. А Бог... Які пасья ўсяго гэтага Бог?

Паклікалі да тэлевізара. “Пайшлі, ужо ўсё!” Ужо ўсё. Аж сьлёзы навярнуліся. “Ды ладна, дай ёй выплакацца. Хадзем”. Яна ў адказ моўчкі адварнулася ад вакна. Зноў надыхала, нічога ня бачна. Працёрла далоньню, і скрозь сьлёзы разводдзяў зноў правалілася Няміга, і зноў, як на шкле мікраскопа, праступіла тая незьнішчальная плямачка.

І потым быў гэты званок на Раство. Яна зь нянавісьцю паглядзела на свой мабільны. Мужчынскага роду, ён цяпер выклікаў у яе толькі агіду.

— Ня зробіш аборт — да мяне не зьяўляйся. Сама зрабіла, сама й выхоўвай выпладка свайго.

Сэрца ўпала і разьбілася на тысячу кавалачкаў.

— Альбо я, альбо ён.

І кароткі піск у слухаўцы, быццам яе саму працялі той іглою, якой звычайна забіваюць немаўля.

Там, удома, на падваконьні, цяжкая ад сьлёзаў, яна дастала калоду картаў і загадала: калі чырвонае — пакідае дзіця, і пайшлі ўсе каралі к чорту. Чорнае — шпіталь, і да Андрэя.

Яна глядзела ў вакно, міма Сабора і шпіталя, і

душа замерла. Картавала, аж покуль пальцам ня стала горяча. Усплыла ў яе памяці гадалка ля вакзала, да якой калісьці, на першым курсе хадзіла яна за кампанію з сяброўкай Сьветаі, цыганка ў ярка-чырвоным, з колцамі Сатурна з пацеркаў на шыі. Воля бязмэтна паўтарала адпаведнае з таго сеансу: “Я бяз брэмені, як дрэва бяз плоду, бязь семені” – і дадала: “У імя Алаха літасьцівага, міласэрнага. Амінь.” Выклала карту, і ўсё баялася апусьціць вочы. Траецкае выядала вочы цемрай.

Дама трэф. Брунэтка, пагардлівая і халодная, як прысуд.

Божа, ня можа быць. Не, яшчэ раз. Тасавала ў руках – цёплае, засаленае, амаль жывое.

Насупраць была вялікая навагодняя елка на катку, з чырвонай зоркай. Чырвоныя ромбікі ілюмінацый. Чырвоныя агеньчыкі па-над каронай гатэля “Беларусь”. Ну!

Кароль трэф. Крастовы кароль глядзеў на яе з агідай: “Ты што, дура?”

Дама і кароль у крыжах, гэта занадта. Не. Яна дрыжэла. Картавала, картавала, катавала карты. Гэтыя чужыя дама і кароль глядзелі на яе грэбліва і страшна. Трэці раз, і ўсё. Белы Сабор, ейная лесьвіца, ейны шлях. Бязь сьнегу. Перад вачыма павольна віраваў людскі рух на катку, нібыта невядомая рука мяшала, мяшала, перамешвала чалавечкаў з глухімі ўскрыкамі і разьнёй

на сьлізкім лёдзе.

Уваччу пацямнела.

Туз пік. Чорнае сэрца, працягае вастрыём.

Як яна апынулася ў шпіталі? Хапала марозны горад рогам, каўтала сьлёзы. Несла ім сваё, родненькае, жывое... Прыёмны пакой. Крык. Спалоханья твары медсёстраў, і раскацісты, проста д'ябальскі рогат за дзьвярыма кабінета, і трое мужчынаў у белых халатах за перадсьвяточным сталом з бутэлькаю, і ўласны жак.

Яе млява спрабавалі адгаварыць.

Не. Хлусіла ім пра дваццаць адзін тыдзень, клялася, тыцкала трыста даляраў, усё, што ў яе засталася.

І жэрабя. Яна сама чула за занавескай, дзе распраналася, чэснае слова, двое цягнулі запалкі, адну цэлую і адну ламаную, хто зь іх будзе гэта рабіць.

Над расьпіскай, што дактары не нясуць адказнасьці за наступствы аперацыі ў позьні тэрмін, яна сядзела, як над сьмяротным прысудам. Выцерла сьлёзы, вывела подпіс, свой самы шыкоўны, з мноствам рэзкіх, бліскучых петляў, кручкоў і сьпіцаў.

Укрыжаваная на страшным крэсьле, бездапаможная, захлыналася ў сьлязох... ня чула, як пасья ўколу яе працялі нержавеючым жалезьзем, ня чула, як ірвалі на кавалкі яе ўнутранья ворганы, як зьвінела, перазвоньвалася каляднымі бомікамі снадзіва, як ляпалі цяжка ў вядро крываваыя ашмёткі, і ня бачыла, як з

раптоўным пырскам крыві стаў рабы той, каторы
выцягнуў зламаную запалку, і ашпарана закрычаў
чорнаму, барадатаму трэфаваму каралю з залысінамі:
“...П тваю маць! Твай-уу ма-а-аць!!!”

Гэта потым ёй распавяла суседка, што шаптлася зь
медсястрой.

...У суседняй палаце прызыўна зазьвінеў бомікамі
тэлевізар. Зрабілі гучней. Дзіцячы заўзяты галасок
успорваў высокімі ноткамі самае сэрца.

У ёй корпаліся шэсьць гадзінаў. Зьбегліся
медсёстры. Аперацыйная, запырская крывёю. Яе
крывёю. А сёння сьвята. Усе навокал сьвяткуюць тое,
што каралеве зрабілі аборт, што ў каралевы больш
ніколі ня будзе дзяцей і што яна канчаткова парвала з
чалавекам, дзеля якога і пайшла пад нож.

Як новы год сустрэнеш – так і правядзеш. Забіць
сябе? У свой час ня выпіла адну – цяпер прыняць
жменю. І ўсё скончыцца. У яе імгненна высахлі сьлёзы.

Сьціснула зубы. Жыць. Назло злу. Назло казлу.
Назло ўсяму сьвету.

І адпомсьціць.

Забіў гадзіннік. У суседняй палаце выбухнула
шампанскае, пачуліся радасныя воклічы, і за вакном
пачаў грохаць навагодні салют – з пранізьлівым віскам,
быццам там рэзалі маленькую дзяўчынку.

НЕПАГАСНЫ

*Таму ноч будзе вам замест уявы,
І цемра – замест прадказаньяў;
Зойдзе сонца над прарокамі,
І пацямнее дзень над імі.*

Міхей 3:6

Цімур прачнуўся, калі ў Менску ўжо запанавала ноч.

Водсьветы гарадскіх вагнёў пераліваліся на высокай столі з чорнымі ценямі: здавалася, клубіцца па-над табою глыбокае навальнічнае неба.

Звычайна ён прачынаўся бяз будніка а дзявятай вечара, з пазыўнымі галоўных навінаў, а дзясятай быў ужо на працы, мерна і моцна, як молат, рабіў ноч, каб на ранішніх нарадах даць апошнія распараджэньні, і пакуль яны выконваліся, пакуль усё гэтае будзённае дзённае чалавецтва выкарасквалася са сваіх сноў, каваў, тармазоў і пахмельляў – адключаў сувязь і клаўся адсыпацца пасля палудня. Цемра дала яму ключавую перавагу над астатнімі. Па сутнасці, усё найважнейшыя справы на зямлі – абдумваньне геніяльных планаў, палацавыя перавароты й зачацьце дзяцей – робяцца ўначы. Пакуль народы сьпяць –

начныя візіры вызначаюць, што будзе з гэтым сьветам заўтра.

Падняўся, размяў плечы, асьцярожна памацаў рану.

Ноч Цімур любіў зь юнацтва – з тых самых часоў, калі пад зорным небам стаяў на беразе Ціхага акіяна, адзіны пасярод аграмаднага сьвету. Потым, ужо ў Кітаі, ён выязджаў наноч на жалезарудны кар’ер ля Сіньюя, і там, на краі, удыхаў, вучыўся пераадольваць страх і кшталтаваць волю. Гіганцкая хваля перадгор’яў раптам абрываўся ў глыбіню, і ў сотнях метраў унізе, на дне, азораным пражэктарамі, помпы адкачвалі ваду з вадаспадаў, а каласальныя машыны няспынна, са знадрыўным гулам вырывалі зь зямлі душу. Магматычнае зарыва, дым зь нетраў і зух сьмяротнай вышыні дрыжэлі ў ім штораз, калі ён стаяў перад пагрозай. Ад Масквы да самых да ўскраінаў, ад Шанхая да Нью-Ёрка руднае жалеза ў ягонай крыві імгненна плавілася і пад ударамі сэрца выкоўвала волю, падобную да той, зь якой тысячу гадоў таму яшчэ адзін хлопчык з гэтага краю скарыў усё чалавецтва пад уладу найвялікшай імперыі да апошняга цёплага мора.

Ад надта яркага сьвятла ў прыбіральні балесна прымружыўся – усё-такі трэба распарадзіцца пра мяккую лямпу.

Штопраўда, у гэтай занядбанай краіне за ўсе тры з

паловай гады вартых ворагаў так і не знайшлося, грэблівая думаў Цімур, пакуль ягоная гарачая мача струменіла ва ўнітаз. Ды й адкуль ім тут узяцца, ён страсянуў апошнія залацістыя кроплі над люстранай белью, так сабе, балота, напаўрасея, недаеўропа. Мужыкоў вобмаль, або алькашы, або хаваюцца ў бульбу ад гучнага голасу. Увогуле, кажуць адно, думаюць другое, маюць на ўвазе трэцяе, хочучь чацьвёртага, а робяць насамрэч пятае. Толькі сапуць, калі іх апускаюць. Цішком, крадком нешта шыюцца, а ў лоб слабакі. Колькім ён ужо зруйнаваў псіхіку, колькіх паставіў на калені... Духу прасторы, шырыні, вольнага ветру ў душах тут яму не ставала. Свабоды!.. Кіраўнікі – ніякія. Лідэры адсутнічаюць як клас. Менеджмент – сярэдняга ўзроўню максімум. Полуросьлікі, адным словам... – з шумам спусьціў ваду і закрыў тэму.

Хіба што Іосіфавіч, зноў яркае сьвятло з ваннай у твар. Шыз, канечне, так зафугасіць мабілай у галаву... Цімур агледзеў у люстры вялізную барвовую ссадзіну на ўспухлай лобнай дузе, па самай залысіне, быццам адтуль, знутры, успучваў чэрап пачварны рог. Мог жа і вока выбіць, і скронь раскроіць насмерць – а так... Рэакцыя ўратавала, па датычнай прайшло, Цімур пабаксёрску павёў галавой туды-сюды. Глянь ты, стрэліў-такі наапошак. Баец. Тым лепш. Калі вораг не здаецца, яго тады што? Правільна. Цімур спаласнуў лязо. А

шкада. Гэты сапраўды мог. Узяць хаця б готыку на вежы былога “Хілтану”, была звычайная чорная тумба, стаў замак з “Валадара пярсьцёнкаў”. І кідок нішто сабе. Як з прашчы.

Цімур з фырканьнем спаласнуў твар і зарычаў ад болю. Нічога, ты яшчэ гэтым ілбом прашыбеш не адну сыяну.

Факт ёсьць факт, гэта ён прапанаваў *чорны квадрат*. Стары мудры Альберт тады казаў:

— Паглядзі, Цімур. Ну, паглядзі ўнутр. Бачыш? Калі ты глядзіш у бездань — не забывайся: бездань таксама глядзіць на цябе.

Гэта заварожвала, як ён падае ідэі.

Цяпер уся Беларусь у чорных квадратах. У “Непагасным” на ўваходах, у замках кабінетаў, на касах у карпаратыўных крамах. Біяметрыя. Прыглядзеўся — адчынілася. Прыклаў далонь — счытвае грошы з рахунку. І знак, як быццам хтосьці лёгенька прыпячатвае абцасамі: гатова.

Але гэта толькі пачатак.

Сем мільёнаў кліентаў — тэлевізіі, гандлёвых цэнтраў, банкаў, латарэяў, казіно, кавярняў, айцішных кампаніяў — з пакетам асабістых звестак пра кожнага і праграмамі індывідуальных замоваў для любога, ад інтэрнэт-тэлекаму да кулінарных рэцэптаў ды квіткаў на футбол. Адпрацаваная мадэль для сямі мільярдаў

насельнікаў зямнога шара.

Над працягам пад зямлёй працуе чатыры паверхі дактароў, навукоўцаў і праграмайстраў. Пара дотыкаў да экрану твайго айфона – і болю няма. Яшчэ клік – і цябе не турбуюць праблемы. Яшчэ разок – і ты цалкам шчаслівы. Каб ён ведаў, гэты нервовы Белазор, да якой велічы дакранаецца нямыгымі рукамі...

Так, ён дапамог зрабіць гэты зачумлены кавалак зямлі больш-менш прывабным для патрэбных гасцей. Габрэйскія маршруты ў Валожыне, Моталі, Міры, Радуні, Лёзьне, Лагойску; мусульманскі квартал у Наваградку, грандыёзны хаб у Полацку, цэнтры “Непагаснага” ў Віцебску, Магілёве, Гомелі, Гародні, Берасьці, дзе ён выкалупваў з-пад пазноццяў хоць нешта вартае ўвагі. Увогуле, выціснуў з гэтага балота ўсё, што можна было. Цімур выцер рукі.

Але падабраўся надта ж блізка, аж стары мудры Альберт занепакоіўся. І ня змог перарасьці свой местачковы ўзровень. Рана ці позна яго ўсё адно трэба было зьліваць.

Тычком выключыў кран, і вада зь сёрбаньнем уцягнулася ў перакрываваньне.

Так, тэчка Белазора, файлы з гэбэ і даклад Зьвера на сталe. Выпрасаваная кашуля, як і належыць, на сьпінцы крэсла, тابل0 навінаў уключана... Усё нармал. Цімур накінуў на голы торс чорную шаўковую кашулю,

зашпіліўся, паправіў гузік зь мізэрнай схаванай камерай, і глянуў у люстра па-над столікам.

А вось жанчыны... У параўнаньні зь Еўропай або Кітаем тут рай. Сьветлыя, буйныя, у меру распусныя. Праўда, надта лёгка аддаюцца, нецікава. Цімур зрабіў некалькі рэзкіх рухаў корпусам, разьмінаючы сьпіну, вакол сваёй восі — рраз, рраз... пасля трэба будзе заняцца падмацаваньнем тутэйшага генафонду, каб нашыя балотныя славяне канчаткова ня вымерлі як від.

Адзінай незразумелай для яго заставалася гэтая дама чарвей з калоды Белазора. Здавалася б, нічога асаблівага, але імгненная чуйка, і тая ноч, і фатальнае прадчуваньне...

Цімур зноў перагарнуў пару старонак на століку. Ад гэтых вачэй яго зноў перасмыкнула. Не падабаецца, што яна з Полацка — менавіта там зараз галоўная будоўля “Непагаснага”. Дом, прасьпект Пераможцаў пяць, што за чорт. Падазрона блізка — ды вунь дах унізе, пад нагамі. Цела мадэльнае, самае мяса... Але надта зьменлівы голас, ад нізкага груднога да віску найвышэйшых ногаў. І пальцы, чэпкія пальцы, што ўпіваюцца ў плечы й сьпіну — потым тыдзень было балюча, быццам табе вырывалі крылы. На сёмым месяцы?.. Атрымліваецца, якраз канец чэрвеня.

Гэта яшчэ што за соплі... Ці ў яго ўжо параноя? Ці яна сама ня ведае, што ў ёй?

Цімур накінуў скуранку. Ня трэба заганыцца.

Пасьля таго, як ён разгорне новую эру, усё мінулае падацца проста туманным сном. Закон жыцця жорсткі, але справядлівы: або ты іх, або яны цябе. Белыя пачынаюць, так належыць, але не заўсёды выйграюць. І там, адкуль ён падымаўся, на Далёкім Усходзе, і калі адчыняў сетку бараў для маракоў ва Ўладзівастоку, калі раскручваў “Форэкс-клубы” у Ганконгу і калі адкрываў Амерыку зь яе золатам, рабаўладаньнямі і джунглямі шоў-бізнэсу — ён прасякаў, што сапраўдная моц і рэальная ўлада куюцца не навідавоку, не на асьветленых медыямі арэнах, не ў мэрыях, авальных кабінетах, не на публіцы й ня перад тэлекамерамі — а ў мясьцінах ціхіх і цёмных, часам непрыкметных на першы погляд: галандскай вёсачцы Остэрбек зь яе “Більдэрбергам”, глыбакаводным порце Яншань ля Шанхаю, сусветным эпіцэнтры кантрабанды, карыбскіх афшорах ці арлінгтонскім прадмесьці пад Вашынгтонам, якое кішыць высокапастаўленымі лабістамі. У чорных дзірках, якія паглынаюць матэрыю.

Такіх, як Беларусь.

Ён выйшаў на балкон — сьцюдзёны вецер на гэтай вышыні распраўляў яму крылы. Вагні Менску рассыпаліся касьмічнымі зорамі.

Горад таемна мігцеў перад ім, выдаючы няведамыя коды. Плата квартала, дрот вуліцаў, клемы й прышоі

ліхтароў. Мегапульт. Адзінае, што рэзала вока — белыя плямы Пляца Волі. Сабор. Катэдра. Ратуша. Руіны мінулага тысячагоддзя. Белазор неяк прапанаваў зьнесці іх адным махам пад будпляцоўку на пару мільярдаў. І хай будзе хай! — скандал найлепшая раскрутка. Усё адно цэнтр дзвядзецца забудоўваць высачэзнымі гмахамі, адпаведнымі маштабу новай эры. Зрэшты, дамінанта ўжо ёсць — вялізны чорны квадрат экрана па-над Палацам Рэспублікі. Пасля таго, як яго ўсталявалі, нарэшце стала зразумела, пад што будавалі і гэты чорны маўзалеі, і ўвесь горад.

Тры з паловай гады таму, калі ён упершыню глядзеў на Менск з вакна гатэля, у яго тут была адна невялікая канторка, што арандавала залу ў “Хілтане, Дабл-тры”.

Цяпер ягоны ўвесь Палац, вежа “Хілтана”, вось гэты “Раял”, тры тэлеканалы зь сістэмай вулічных экраноў, россып гандлёва-забаўляльных цэнтраў па ўсёй краіне, сетка казіно, сотні фірмаў, і чорны квадрат глядзіць адусюль. Ці трэба казаць, што і адміністрацыя, і гэбэ, і амаль уся туземная знаць апошні год дыхаюць толькі зь ягонага дазволу.

Рух у горадзе сьцішваўся. Дваццаць тры нуль адна. Большасць ужо па хатах, стаілі дыханьне перад чорнай скрынкай, якую ім сёння адчыніць ён. Натопі асабліва нецярыплівых зараз зьбіраецца на плошчы перад

галоўным экранам краіны.

Ягонае арлінае вока абшарыла спустошаныя вуліцы й зафіксавала адзінкі непадпарадкаваньня: пару машынаў, пасажыр ля прыпынку Нямігі, самотная постаць на Траецкім мосьце, згорбленая ля парэнчаў панад Сьвіслаччу, сілуэт у асьветленым акне шпіталя. Яшчэ якія-небудзь тры-чатыры гады – і тут будзе сэрца сусьветнай імперыі.

“Непагасны сьвет”... Так, у ягоным сьвеце начныя вагні ня згаснуць ніколі.

Рускія алігархі едуць сюды на расслабоне – невялічкая такая, утульная чысьценькая Расея са знакам якасьці – і тут ён бярэ іх цёпленькімі. Праныры зь Еўропы, што шукаюць на ўскраіне айкумэны халяўнага прыбытку і пастаянна рыюцца на постсавецкіх сьметніках – ягоныя агенты ў Бруселі, Берліне, Парыжы, Лондане, Вене. Арабы ў цянечку паціху пераліваюць свае нафтавыя капіталы ў айці ды зброю, плюс пакідаюць долю ў барах, казіно ды нерухомаьці. А габрэі... О, габрэі сапраўднае Эльдарада: адсюль родам палова Ізраіля, таму Ўол-стрыт, Галівуд, Амстэрдам ды Тэль-Авіў пасья гучных тураў па адрамантаваных ешыботах, родавых гнёздах ды выкапаных могілках узялі гэтую ёмістую нару для белых трусікаў пад асаблівую ўвагу. Колькіх зь іх, шэрых кардыналаў і ценявых варацілаў сьвету, ён

перабачыў, тут, у гатэлі, у Палацы, колькім перамацаў пяцёрні, спрабуючы гатовыя хруснуць костачкі, колькіх падлучыў да сваёй сусьветнай чорнай квадратуры!

Нікому ня бачны, ён бачыць усіх. І хутка ўжо будзе вырашаць: быць камусьці ці ня быць.

Малевіч геній, Белазор тут схапіў сэнс. Чорны квадрат – самае тое, што трэба. У такой цёмнай, ціхай, сырой мясьціне сьпяраша патрэбная толькі адзіная чорная плямка, каб пайшоў працэс – і вось ужо чорныя крапінкі, чорныя фішкі, чорныя байніцы паўсюль, і ўся краіна ператвараецца ў планетарнага значэньня чорную дзіру. І сілай гравітацыі ўцягвае ў сябе капіталы і палітыкумы, турыстаў, авантурыстаў, зорак і туманнасьці – і пашыраецца, і разрастаецца, і запускае расколіны і ў Еўропу, і ў Расею, і на Блізкі Ўсход, і на Далёкі, за далягляды і акіяны, і стары сьвет пачынае трашчаць па швах.

Так, чорная масьць – гэта ягонае. Манахі і суддзі, эсэсаўцы ды камісары, палітыкі і сьпецназ ва ўсе часы кемлі ў чорным. Чорны – значыць, парадак. Няўмольны лёс. Чорны паглынае і сьвятло, і цяпло, і бруд, і кроў, і час. Чорныя – паўнамоцныя прадстаўнікі тае чорнае начы, што пануе вакол нас па-над зорамі.

Цімур ёміста паправіў на плячох скуранку, уключыў сувязь і ўдыхнуў на поўныя грудзі.

Сёньняшні Новы год – пачатак новай эры.

Паставіць чорныя пячаткі па ўсёй краіне, з прыцэлам ва ўсе кірункі сьвету, стварыць матрыцу, якая хутка пачне паглынаньне ў сусьветным маштабе.

Вось для чаго яму была патрэбная жанчына. Ня проста жанчына — Жанчына. Тайна. З глыбокімі цёмнымі вачыма. Гэта найбольш прыцягальна. Прыгажосьць, якая ўнушае страх. Бяздоннае распусты — і ўладарная. Клеапатра. У чорнай-чорнай краіне, у чорным-чорным палацы, у чорным пакоі, на чорным ложку і, чорнае піянерскае, у адной чорнай бялізьне — чорная каралева ў ягоных усясьветных шахматах. Магніт. Пастка для выбраных — і сяброў, і ворагаў.

Цімур адчуў мурашкі па скуры, яшчэ раз згадаўшы *тую*. Гэта ты слухна, стары мудры Альберт. Гэтую трэба пільнаваць. Зьвер зоймецца. Але што за дрыжыкі? Няўжо ён, валадар, баіцца прызнацца сабе, што сам яе па-ранейшаму хоча?

Стаў на імгненьне сярод пакоя, упарта матнуў галавой.

Гарачая чорная кава ў фірмовай прастакутнай філіжанцы ўжо дымілася на століку — прыслуга працавала, як і належыць, незаўважна. Пару каўткоў, каб зарадзіць пякучай горыччу начныя мазгі. Цокнуў, як ладдзёй, на паліроўку — шах! — і пстрыкнуў пультам.

На Першым разаграваў публіку навагодні канцэрт. На Другім з чорных квадратаў успыхвала рэклама:

“Твой год: як сустрэнеш, так і правядзеш!” Трэці раскручваў выбраную Танцаўшчыцу. Цімур на момант затрымаўся. Пантэра. Фігура, чорныя панчохі, сетка, каруначкі. Ох, як сьцёгнамі пераліваецца – нездарма тры гады ў Эміратах задам круціла. Яшчэ чачотка ў яе выкананьні – першакласная. Так і б’е, так і шчоўкае, да пячонак, хоць ты што хочаш. Мата Хары, другое прышэсьце.

Пільным вокам, канечне, ён фіксаваў нацяжкі ды хібы, за якія зьнізіць выплату рэжысёрам, але для тутэйшай сельскай мясцовасьці *пайдзэць*. Прыёмы простыя, як зямны шар: з усяе сілы валіш у вочы ды вушы, галоўнае трапіць у страўнік або паміж ног, каб імпульсы з гулам ударылі ў голаў, і тады натоўп шалее ды ломіцца. Што тут, што ў Штатах – псіхатып тых, хто ўтаропіўся ў чорную скрыню, аднолькава прымітыўны.

Шчоўкнуў на Першы.

У кадры, буйна, мілынуў доктар Альберт Ліхтштайнэр. Час ад часу на яго пераключаюць, хаця ў студыі ён заўжды маўчыць. Стары мудры Альберт, пігментныя плямы на твары, у чарапахавых складках зморшчынаў чорныя, учэпістыя лапкі вейкаў і глыбокія-глыбокія па-габрэйску абрэзанья вочы дагістарычнага яшчара.

Габрэй, канечне, габрэй. Сам казаў, што ў яго не

радавод, а трэці інтэрнацыянал: бацька немец, маці руская, бабка аўстрыячка, прадзед арабскі шэйх... Не, тыповы.

Буея відовішча, воплескі, плазма экранаў. Сьвята ў разгары. Глядзіць, назірае Альберт, Доктар Шчасьце. Тваё шчасьце, доктар, што ты ўжо стары. Ты адзіны, хто нават не спрабаваў глядзець Цімуру ў вочы, і гэта ты слухна. Прымружваецца, паглядвае, уздрыгне зьдзіўлена ці ўсмяшліва вока яшчара, і рэжысёры пераключаюць, каб ведалі: Доктар Непагасны пільнуе тваю душу.

Глыбока глядзіць стары мудры Альберт, глыбока. Са сваёй заўсёднай люлькай з бурштынавым муштуком, там, у гатэлі, зь відам на начны горад, які ніколі ня сьпіць, напаўняючы пакой дымнымі развалінамі, ён казаў так:

— Людзі ва ўсім сьвеце плоцяць за шчасьце.

У гэтым месцы трэба абавязкова спыніцца і адпіць кавы. Кожны каўток Цімур імгненьне трымаў у роце, вось так. Чаму гэтая чорная горыч такая салодкая?

Такім чынам, людзі ва ўсім сьвеце плоцяць за шчасьце, казаў стары мудры Альберт. І атрымліваюць яго зу-усім трошкі. А што такое шчасьце? Э-эээ... набор найпрасьцейшых імпульсаў. Самыя шчасьлівыя людзі — даўны, яны пастаянна ўсьміхаюцца. Ім добра. І хто сказаў, што яны горшыя за нас, раз яны маюць тое, эээ...

да чаго мы толькі імкнемся?

Прадаўцы шчасьця, казаў Ліхтштайнер і прымружваўся, і выпускаў дым, ціснуць на якую-небудзь адну чалавечую кнопку, зрубаюць бабкі і звальваюць.. Яны заўжды вакол чалавека. Ээээ... Касьцёл, царква, камуністы, нацысты, ісламісты, мафія, шоў-біз... Так было заўсёды, і так будзе. Да таго часу, Цімур, пакуль ня зьявіцца той – і ў ягоных вачох вылушляўся агеньчык шалёнага бляску, – той, хто зможа даць чалавеку ўсё шчасьце... Усё, Цімур... усё, якое толькі ёсьць унутры кожнага. Разумееш, э-эээ... нам трэба ўвесь чалавек, Цімур. А гэта цэлы сьвет. Грошы ў яго кішэні – эээ... капейкі ў параўнаньні з тым, што... Ты любіш чалавека? Во-ось, ён ківаў галавой, а любіць – гэта значыць даваць чалавеку тое, чаго ён хоча. Грошы, відовішча, гульня – ты хапаеш толькі вяршкі, а нам трэба ўсё з каранем, ці ня так? Э-эээ... Жывы чалавек, так сказаць, цалкам. Істота, якая Хоча. Той, хто прадае боль, забыцьцё, або, напрыклад, пачуцьцё рэальнасьці – дарэчы, Цімур, у цябе ёсьць пачуцьцё рэальнасьці?.. хе-хе... вось той і атрымае чалавека цалкам.

Стары мудры Альберт рабіў некалькі зацяжак і ўсьміхаўся сам сабе.

Чалавек, Цімур, гэта чорная скрыня, якую ўсе баяцца адчыніць.

Так, нарката, алькаголь, сэкс — дзіцячыя цацкі ў параўнаньні з тым, пра што казаў Альберт, гэта ён зразумеў, назіраючы за досьледамі ў ягоным зачыненым шпіталі ў Шварцвальдзе.

Ёсьць людзі, — шэптам, аднымі вуснамі, казаў яму стары мудры Альберт, папраўляючы белы халат, — гатовыя ўкласьці ў гэта, э-э-эээ... мільярды. Чалавек — істота няшчасная ў сваёй сутнасьці, гэта Цімур ведаў дакладна. Зрабіць шчаслівым яго можна толькі насуперак ягонай волі.

У цябе будучь ворагі, Цімур, казаў стары мудры Альберт. Першы — страх. Дойдзе да таго, што ты будзеш ведаць, што загінеш. Галоўнае — усьвядоміць гэта, і страх пройдзе і ніколі больш ня вернецца. Потым будзе яснасьць. Ты ўсё зразумееш, і захочаш проста э-эээ... сузіраць. Але не паддавайся, працягвай, ты можаш. Нарэшце, сіла. Ты атрымаеш сілу, і калі згубіш галаву, ужываючы сілу — ты прапаў.

Апошняга ворага можна прымусіць адступіць, але не перамагчы.

Гэта сьмерць, Цімур.

Зноў далі буйны план, і Альберт ледзь заўважна падміргнуў яму.

Стары мудры Альберт... Спалохаўся, што гэты блакітнавокі беларускі хлопчык заступіць яму шлях да Цімурава цела. Так, усе гэтыя запісы Белазоравай бухой

балбатні праз тэлефон і ў сацсетках, дэбошы за мяжой і гістэрыя з чарвовай дамай на сёмым месяцы, падкінутыя Зьверу, — гэта ўсё старасьць доктара Альберта.

Ня бойся, стары. Мне твая мудрасць патрэбная ня менш, чым твая старасьць. Ты заслужыў камфорт і супакой.

Вось чаму ён выклікаў Белазора да сябе ў кабінет, выклаў перад ім на стол усе карты і паглядзеў яму ў вочы.

У мільганьні тэлекарцінак ён не заўважыў, як гадзіннік вострай сьпіцай саткаў адчынены разор, тонкія нажніцы да дванаццаці. Раслабіўся. Гэтыя мроі пра сусьветнае панаваньне яму калі-небудзь дадуцца ў знакі.

Час.

Пара ехаць туды, дзе сёньня пачнецца новая гісторыя. Гэта трэба пракантраляваць асабіста.

Цені ад готыкі раскрэсьлівалі вестыбюль у складаную ўзорыстую клетку. Вялізнае шахматнае поле.

Зьвер падняўся з-за ноўтбука і пільна, гатоўна, як заўжды, глядзеў на яго. Падкачаны тутэйшы орк, падабраны ў старыя добрыя часы недзе ў Вісла-Одэрскім міжрэччы, сыраядзец з “Блэкўотэр”, у якога за плячыма (а ён у дзьверы бокам уваходзіць, гэта наконт плячэй) палова гарачых кропак сучаснасьці. Зноў балуецца сваімі акультнымі рытуаламі, джэдай хрэнаў.

Замовіў комп пад спірытычны столік і чакае прыходу. Зьвяруга яшчэ той, і нюх, і спрыг, і жорсткасьць, усё пры ім — але ніяк ня можа вылавіць банду гэтых грэбаных падпольшчыкаў. Ільва. Секта, пляце сеткі ў сеціве. Ясна, што іх там усяго некалькі, інакш ужо даўно пракалоліся б — але за імі яўна стаіць хтосьці пасур'ёзьней.

Мерна тукаючы абцасамі, Цімур падышоў упрыгтык і паўхвіліны выпрабавальна глядзеў яму ў самыя крута зваранья бялкі, аж покуль у таго ня дрыгнулі зрэнкаі.

Гадоў сямсот таму ў адказ на зьнішчэньне свайго гарнізона ў Ісфакане Тамерлан узяў горад штурмам, склаў гару з галоваў на галоўнай плошчы, і сем тысячаў дзяцей, меншых за сем гадоў, стаптаў у полі коньмі.

— Дзе Белазор?

— Дома не зьяўляўся. Машына тут, на паркоўцы. Тэлефон не працуе, само сабой. Сацсеткі, пошта — пуста. Па камерах па горадзе пад тысячу супадзеньняў, правяраем метро, офісы, працуем. Мне кожныя паўгадзіны дакладаюць. Картка пакуль нідзе не засьвяцілася.

— Я не пыгаюся пра картку, стары. Я пыгаюся, дзе ён.

— Цімур, ну шукаем. Абшарылі ўсе кавярні ды крамы ў цэнтры, ён жа ў адным сьпінжаку выскачыў, мінус на вуліцы, сам падумай. Усё адно, як толькі ён

ламанецца дахаты альбо купіць пачак цыгарэтаў, мы
бярэм яго, пяць-сем хвілінаў.

– Праверце ўсё, сваякоў, сяброў, шлюхаў, ня
ведаю, – Цімур памаўчаў. – Трэба знайсці да
світання. І ў падвал.

– Прыняў, у падвал.

– А вось пра гэтую, – Цімур ткнуў яму файл, – я
хачу ведаць усё. Прыглядзі за ёй, стары.

Цімур зірнуў на гадзіннік – чорт, бяз чвэрці – і
гулкімі крокамі да ліфта запусціў адлік часу.

ДВАНАЦЦАЦЬ

Хіба дзень Гасподні ня морак, а святло?

Ён – цемра, і няма ў ім зьяўня.

Амоса 5:20

Скалелы, амаль нерухомы ад холаду й атупеньня, Андрэй Белазор глядзеў з моста ў цемру, у аграмаднае бруднае люстра, адну зь нямногіх рэкаў у сьвеце, дзе на літар вады прыпадае літар сьцёкаў.

Гэты горад узьнікае ў гісторыі дарэшты зьнішчаным. Першая згадка ў летапісе – Менск спалены, і Усяслаў Чарадзеі рубіцца за яго, няіснага, зь Яраславічамі ў лагчыне Нямігі – крываваыя берагі.

Ён нейкім звышнатуральным наіцьцем адчуў, што пад гэтым мостам бруіць вада з Заслаўя, з Княгінькі й Чарніцы, дзвюх рэчак ягонага дзяцінства, ад затравелага Замчышча, дзе тысячу гадоў таму пасяля замаху на Ўладзімера была паселеная з сынам чорнай манашкай Рагнеда, і дзе ён сам, сямігадовы, самотна сьцякаў сьлязьмі па сваім невядомым бацьку.

Памятаеш, Андрэй, памятаеш, дзіцём у матчыным доме ў Заслаўі ты раптам прачнуўся сярод начы і ляжаў у цемры пакоя, спавіты коўдрай, і з жахам таропіўся ў столь: кожнае імгненьне набліжае цябе да сьмерці. Усё

бліжэй. Бліжэй.

Дрыжыкі, сутаргі з самага нутра ахапілі яго з галавы да ног. Зараз сьшлося ўсё: менавіта на гэтым месцы ён упершыню згадвае сябе ў Менску, шасьцігадовы, за ручку з матуляй. Мам, ну стой, бачыш?.. Агністы сьвет расхінае раскошныя, тысячасьветлыя абдымкі, на ўзгор'ях абапал берагоў калышущца агмяні ў глыбінях Сьвіслачы і да краёў напаўняюць маленькае гарачае сэрца. Сюды. Жыць!

Кожную ноч перад сном у Заслаўі падлетак Андрэй распранаўся, выключаў сьвятло – і, голы, доўга моўчкі аблягаў на падваконьнік, і глядзеў скрозь чорнае гольле старое яблыні пад іхнім вакном, гольле, што растрэсквала неба, глядзеў сюды, у зарыва вялікага горада, у прамяністае выпарэньне ліхтароў ды фараў на ўвесь дагляд, у прыглушаны гул... І скаўтваў так соладка, і трымцеў ток сокаў забытага дрэва спазнаньня дабра і зла, і цягнулася ўгару ўся зямля каранямі і жыламі, і на вострых, калючых ад марозу галінках сьпелі ды расьцьвіталі зоркі, далёкія, бясконца далёкія сьведкі іншага, сьветлага-сьветлага сьвету.

Аказваецца, усе трыццаць гадоў, усе высілки, уся моц, уся жарсьць – усё ішло сюды, у памыйную багну, у марозную навагоднюю ноч бязь сьнегу. Гэта сюды, да начной Сьвіслачы-сволачы, да вусьця Нямігі цягнула яго вечарамі з вучобы, у спустошаныя выходныя, і нават

цяпер, бегма, у адным сьпінжаку, калі ўсё правалілася к чорту... Сюды.

Маці выпнала. Воля пракляла. Цімур знойдзе й заб'е.

На міг, на адзін толькі міг ён уявіў адлюстраваньне неба ў бруднай вадзе безданьню, учапіўся ў пякучы метал парэнчаў пальцамі, перакуліць гэтую чашу нагбом! — і захапіла дух, расхінулася сьмерць.

Значыць, зьнішчыць.

Кожны чалавек можа — і мае права, клянуся! — адным махам зьнішчыць увесь сьвет. Забіць усю краіну, убогую, балотную, з паўзатошным племем насельнікаў, у твані па плечы... Зруйнаваць гэты горад, шэрую масу холаду, голаду і ледзянога страху. Усе гэтыя пакутлівыя магчымасьці, усю пустату, усё чалавечае кішэньне. Рассадзіць у прах ворага, параненага мабільнікам, і дабіць сьцэрву, якая парвала ягонае сэрца. Выключыць сьвятло. Вырубіць боль. І зьнікнуць.

Напэўна, ён ужо прамёрз невылечна. У ім самім унутры, недзе ў жываце, яшчэ цеплілася крыху жыцця — усё, што засталася на апошні рывок.

За сьпінаю гулка, знадрыўна, на ўвесь апусьцелы горад зароў матор — машына — роў набліжаўся, шалёнымі абаротамі намотваў вантробы, перамолваў косьці, сьцінаў дыханьне — і пранёсся скрозь яго, і

вынес мозг. Андрэй Белазор аж адкрыў рот, бо зразумеў як.

Тады — чаго чакаць? Ён машынальна вызваліў з рукава запясыце. Таймер паказаў апакаліптычны дзеве тысячы трыста сорок першы. Незямное, але гранічна яснае чуцьцё. Ня будзе ніякага Новага года. Празь дзевятнаццаць хвілінаў канец сьвету. Цяпер, у ноч ягонага нараджэння, яму заставалася толькі дабрацца да таго месца, дзе ўсё й пачалося — узысці, як на эшафот, на Плошчу Волі.

Андрэй, дрыжучы, адарваўся ад чыгунных парэнчаў. Здранцьвелае ад холаду, зацеклае цела было ўжо чужым. Гэтае цела — ягоны молат на крушэнне сьвету. Кожным крокам, быццам кіркаю, ён выпрабоўваў, грукаў у панцыр моста.

Гінь, горад, поўны вагнёў. За кожным тваім агеньчыкам аказалася асобнае чалавечае пекла. Хай праваліцца, хай аплыве ў цемру гэты пракляты край, дзе найлепшыя героі паміралі за права быць забытымі, атрымаць на магілу плявок ці асінавы кол!

Уздоўж схілу, па гразкай броўцы, па буйных купінах ссохлай травы, быццам па ўпартых валасатых галовах, ён ішоў пад дрэвы Менскага гарадзішча, дзе ў тую ноч Воля абвіла ягоную шыю, клялася, што нічога не было, і сама, гадзіна, заваліла-такі яго ў траву...

О, як шалеў ён, як заломваў ёй рукі, ты хочаш? так?

тварына, хочаш, зьдзіраў зь яе кофточку, аж пырскалі стразы, вырабілася дзеля гэтага раскосага! – і шал, і жарсьць выбухалі, ён проста жэр вуснамі яе шыю, каўтаў яе фырканыне, лаянку і апраўданьні, рычаў ёй у раскрыты рот, загалючы ногі, рваць суку, хай бачыць увесь начны Менск, навальваўся ўсім целам, налягаў, каб ямчэй усадзіць у гэтую жароўню ўсю злосьць, усю прагу, успароць яе да самага горла, хай енчыць, хай вішчыць, бы меч у мяса – ці быў, ці ёсьць там цяпер Цімур?! раз за разам, каб дастаць да дна, самага бруднага дна Нямігі, зь нянависьцю, палкасьцю, лютасьцю, ярасьцю, да паляў Гарадзішча, забітых у твань тысячу гадоў таму, да катлавана метро, да трупаў задушаных у ціскатні, да самага пекла!..

Вырваць зараз усё гэта, разам з каранямі дрэваў, з плодам, з крывёю.

Ён распахнуў насустрач ледзяному, сыцятаму да сутаргаў сьвету зламаныя крылы свайго сыпінжака – хай выдзірае, хоць усе лёгкія з бронхамі з сэрцам, усё адно прападаць – ірві, скаціна.

Гісторык... Гэта ўсё падлеткавыя гармоны. Табе карціць давесьці, што ты сасьпеў, што ты не такі, як усе, хочаш валодаць, хочаш кахаць, ты паказваеш зубы ўсяму сьвету – і львіная доля такіх, як ты, затыкае гэтую прабоіну ў мозгу, халера, Радзімай. Вось і ўся твая гісторыя. Гадаць па гадавых колцах на пнішчах

дрэваў жыцьця, даводзіць насельнікам гэтага пнішча, поўным млявасьці й абьякавасьці, што яна *жыве*, усё яшчэ жыве...

Ды х-хай гіне! Згінь, Беларусь.

Айчым, апошні зь вялікалітоўскага роду Белазораў, прыняў ягонае юнацтва з усімі псіхамі і аглушальным грукатам дзьвераў. Даў яму сваё прозьвішча з архіўнымі ксерамі радаводаў, на працы на сваёй мэблевай фабрыцы гаманіў па-расейску, дома, з мамаю ды ім — толькі па-беларуску, ціха, з празрыстымі мяккімі знакамі. Прозьвішча й мова, празь якія Андруса на гістфаку дражнілі *Белазарам*... Так хацеў нашчадка — о, Андрусь чуў начамі, як глуха охалі яны з мамаю ў спальні за сьценкай!.. Нават у дамавіне, задраўшы панад рыдаючай мамай Верай пародзісты, з горбінкай, нос, васкова бледны ад крыўды, ён глядзеў у неба з дакорам, і ніводзін з суседзяў ды знаёмых ад пад'езду да самых могілак сярод лесу не пасьмеў анічога сказаць уголас.

Роду Белазораў ня быць. Хай гіне.

Талая зямля да начы падмерзла, хрумсьцела пад падэшвамі, прасядала глыбей і пацмокнула. Ён ішоў, цяжка дыхаючы, праз старадаўняе гарадзішча. У скронях грукала, і ён штокрок правальваўся, пагружаўся ў малатарню калёнай зброі палачанаў ды яраславічаў, у бойню Манамаха, што не пакінуў тут ані чалядзіна, ані скаціны, толькі ювелірную краму, у мясьніцкі рад

сярэднявечнага Ніжняга рынку, у паводку бруду й нечыстотаў штовесну, у натугу п'янога, ашалелага да млосьці натоўпу – у раку Нямігу, якой няма.

Прападай, душа!..

Катлавіна Нямігі, абнятая двума рукавамі ракі. Яма, зь якой стагоддзямі чэрпаў сілу стары Менск. Замчышча, цяпер расьсечанае напалам і аточанае гранёнымі хмарачосамі... Згніла, вымыта Нямігай і Сьвіслаччу ў Чорнае мора дванаццаціметровая крапасная брама; разбурана, загрузла камянямі ў твані царква дванаццатага стагоддзя – крыжы ды косьці колькіх пакаленьняў тлеюць у гэтым прадоньні!

Гэта ў ягоным нутры, будуючы метро, машэраўскія экскаватары выкопвалі прорву з самага болю горада, руйнавалі дзядзінец і падмуркі драўлянай царквы, гэта ў яго ўсярэдзіне гулка раўла і змаўкала, сыякала па сьценах сьлязьмі й крывавамі пацёкамі самая страшная ў сьвеце станцыя метро з чорным караблём-гільятынаю, падвешаным пад скляпеньнямі платформы па-над галовамі – і гэта ў ягонай душы душыліся зараз, ламалі адно аднаму ключыцы й грудныя клеткі, вывальвалі язык і ад удушша сорак дзьве дзяўчыны і дванаццаць хлопцаў у тысяча дзевяцьсот дзевяноста дзвятым...

А вось прызнайся, Андр, – ты паверыў, дурань, што ты выбраны, адзіны ў сьвеце, калі менавіта тут аднойчы ішоў з доктарам Альбертам Ліхтштайнерам ад